

Salme Kallinen-Kräkin

SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Aiheita 12/2001

ISBN 951-33-1111-2
ISSN 1236-9845

Stakes Monistamo
Helsinki 2001

<p>Tekijä Salme Kallinen-Kräkin</p>	<p>Julkaisija Stakes</p>	
	<p>Kustantaja Stakes</p>	
<p>Julkaisun nimi SOSIAALITYÖN LUOKITUKSEN LÄHTÖKOHDAT</p>		
<p>Julkaisun sarja ja numero Aiheita-monistesarja 12/2001, Stakes</p>		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Sosiaalityön luokitus –projektissa edetään vaiheittain esiselvitystyöstä kohti sosiaalityön konkreettista luokitusta. Vuoden 2000 tavoitteena oli tuottaa tieto koti- ja ulkomaisista sosiaalityön luokituskäytännöistä ja tehdä yhteenveto sosiaalityön luokituksen lähtökohdista ja periaatteista. Vuosien 2001-2005 tavoitteena on rakentaa osa-alueittain sosiaalityön yleisluokitus. Tässä raportissa määritellään sosiaalityö-käsite, kartoitetaan sosiaalityön luokiteltavat osa-alueet ja tehdään katsaus sekä koti- että ulkomaisiin luokituksiin ja luokitusluonnoksiin.</p> <p>Luokittelu on asioiden ryhmittelemistä ja tiivistämistä. Se on yksi keino käsitteellistää ja operationaalistaa vaikeasti hahmotettavien asioiden ja ilmiöiden sisältöjä. Sosiaalityön luokitus -projektissa sosiaalityö määritellään ammatillisesta näkökulmasta sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen ammattihenkilön toiminnaksi. Asiakastasolla se on muutokseen tähtäävä inhimillinen vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisuprosessi, jossa asiakas huomioidaan psyykkisenä, fyysisenä, sosiaalisena ja kognitiivisena kokonaisuutena elinympäristössään. Tästä ongelmanratkaisuprosessista ensimmäisiksi luokiteltaviksi asioiksi on valittu: 1) sosiaalityön kohde ja 2) sosiaalityön toimenpiteet ja toiminnot. Luokitustyössä on huomioitava, ettei luokituksesta muodostuisi luetteloa inhimillisen elämän erilaisista ongelmanvariaatioista, jossa asiakkaita kuvataan leimaavien käsitteiden avulla. Toisena luokituksen haasteena on kuvata sosiaalityöntekijän toiminnot ja toimenpiteet siten, että luokituksesta välittyy sosiaalityön näkökulma ja moniulotteisuus.</p> <p>Sosiaalityön luokituksia kaivataan moniin eri käyttötarkoituksiin. Sosiaalityöntekijät kaipaavat välinettä sosiaalityön jäsentämiseen, sisällön kuvaamiseen sekä tietoteknologian hyödyntämismahdollisuuksien parantamiseen sosiaalityön tiedonkeruussa, tiedontuotannossa ja tiedonvälityksessä. Asiakasnäkökulmasta luokitusten hyödynä nähdään palvelujen laadun paraneminen. Palvelun laatua parantaa tiedonvälityksen kehittyminen ja sosiaalityön resurssien entistä perustellumpi kohdentuminen.</p> <p>Keskeisiä sosiaalityön luokitusperiaatteita ovat mm: 1) Luokituksen perustana tulee olla sosiaalityön eettiset periaatteet. 2) Luokituksessa käytetyt keskeiset käsitteet tulee määritellä. 3) Luokituksen tulee olla selkeä ja helppokäyttöinen. 4) Luokituksessa tulee huomioida yhtymäkohdat sosiaali- ja terveydenhuollon muiden luokitusten kanssa. 5) Luokituksen tulee olla hyödynnettävissä tietoteknologian avulla.</p> <p>Koska sosiaalityön luokitustoiminta ei ole Suomessa lakisääteistä, niin tämän projektin tavoitteena on saada aikaan sosiaalityön luokitusuusitus, jota sosiaalityöntekijät voisivat hyödyntää työnsä dokumentoinnissa, seuraamisessa, suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Toimivan luokituksen odotetaan vaikuttavan muun muassa valtakunnalliseen sosiaalihuollon, erityisesti sosiaalityön tilastointikäytäntöön.</p>		
<p>Avainsanat Sosiaalityö, luokittelu</p>		
<p>Muut tiedot (esim. elektroninen julkaisu tai verkkojulkaisun osoite) http://www.stakes.fi/verkkojulk/aiheita12-2001 http://www.stakes.fi/oske/luokitukset/sosiaalityo/index.html</p>		
<p>ISSN 1236-9845</p>	<p>ISBN 951-33-1111-2 JA 951-33-1052-3 (verkkojulkaisu)</p>	
<p>Kokonaissivumäärä 56 sivua</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta 90 mk (sis. alv)</p>
<p>Jakaja ja myyjä Stakes, PL 220, 00531 Helsinki, puh. (09) 3967 2140 tai (09) 3967 2141 tai automaatti (09) 3967 2308, faksi (09) 3967 2450</p>		

Alkusanat

Arkikielessä puhutaan tiedon luokittelusta. Jos sosiaalityössä syntyvän tiedon dokumentointia halutaan tarkastella yksityiskohtaisemmin, koko tiedon tuotannon ketju voidaan jäsentää seuraavasti. Tapahtumien, sosiaalityön yksittäisten toimenpiteiden, asiakastilanteiden jne., tuottama ymmärrys kootaan ja prosessoidaan datan muotoon. Data, joka voidaan ymmärtää yksittäisiksi, erillisiä ja ainutkertaisia tilanteita kuvaaviksi luvuiksi, sanoiksi tai muiksi symboleiksi, on prosessoitava ja järjestettävä informaatioksi ja edelleen tietämykseksi sosiaalityöstä.

Luokiteltu tieto on käynyt läpi monia ymmärryksen ja tulkinnan prosessin vaihteita, ennen kuin se on käytettävissä. Prosessin alkupäässä korostuu yksittäisen työntekijän ammatillinen tulkinta, hiljainen tieto ja kokemus, prosessin loppupäässä yhteisesti sovitut menettelyt. Samalla tiedon käyttöalue laajenee yksittäisestä asiakastilanteesta työyhteisökohtaiseen, paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen hyödynnettävyyteen.

Toinen luokittelulle ominainen seikka on, että se perustuu aina sopimukseen. On vaikea kuvitella luokitusta, joka olisi käyttökelpoinen ja ymmärrettävä ilman, että sen sisällöstä olisi yhteisesti sovittu luokitusta käyttävien kesken. Valmis luokittelu on paitsi pitkällisen prosessoinnin, myös yhteisen tekemisen ja ymmärryksen hedelmä.

Stakesin Tietoteknologian osaamiskeskuksen Sosiaalityön luokitus –projekti, joka alkoi vuonna 1998, on nyt edennyt esiselvitysvaiheesta vuoden 2000 alussa alkaneeseen ensimmäisen vaiheen päätökseen. Tämän vaiheen aikana Stakesissa on tehty päätös sosiaalityön luokitustoiminnan vakiinnuttamisesta osaksi Tietoteknologian osaamiskeskuksen toimintaa. Päätöksellä voidaan odottaa olevan kauaskantoisia seurauksia. Se mahdollistaa luokitusten ja luokitustoiminnan jatkuvan kehittämisen yhteistyössä alan keskeisten toimijoiden kanssa.

Vuonna 2000 projektin johtoryhmään kuuluivat sosiaalityön projektikonsultti Marja-Riitta Kilponen Helsingin sosiaalivirastosta, tutkija Tuija Lindqvist Stakesista, dosentti Anneli Pohjola Lapin yliopistosta, erityisasiantuntija Heli Sahala Suomen Kuntaliitosta, ammattiasiainsihteerit Airi Salmi Sosiaalityöntekijäin Liitosta, dosentti Mirja Satka Jyväskylän yliopistosta sekä ylitarkastaja Aune Turpeinen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä.

Johtoryhmän puheenjohtaja toimi Sirpa Kuusisto-Niemi ja sihteerinä Salme Kallinen-Kräkin. Kiitän johtoryhmän jäseniä merkittävästä panoksesta sosiaalityön luokituksen kehittämiseksi.

Sosiaalityön luokitus –projektin kehittämisspällikkö Salme Kallinen-Kräkin on kirjoittanut tämän raportin, joka on luettavissa myös netti-osoitteista: <http://www.stakes.fi/oske/luokitukset/sosiaalityo/index.html> ja <http://www.stakes.fi/verkkojulk/aiheita12-2001>.

Helsingissä huhtikuun 20. päivänä 2001

Sirpa Kuusisto-Niemi
Kehittämisspällikkö, projektin johtoryhmän puheenjohtaja
StakesTieto, Tietoteknologian osaamiskeskus

Sisällys

1 Sosiaalityön luokitus –projektin tausta ja toteuttaminen	11
1.1 Projektin lähtökohdat	11
1.2 Luokitustarpeet eri aikakausina	12
1.3 Projektin eteneminen	14
1.4 Raportin tavoite	16
2 Sosiaalityö luokittelun kohteena	17
2.1 Sosiaalityön määrittelemine	17
2.1.1 Sosiaalityöntekijä ja asiakas	20
2.2 Ongelmanratkaisuprosessi	23
2.3 Luokiteltavat osiot	26
2.3.1 Sosiaalityön kohdeongelmat	27
2.3.2 Sosiaalityöntekijän toimenpiteet ja toiminnot	29
2.3.3 Sosiaalityön tavoitteet ja vaikutukset	30
3 Luokituksen tekninen laatiminen ja käyttäminen	32
4 Sosiaalityön luokituksia ja luokitusluonnoksia	35
4.1 Suomalaisten sosiaalityön luokitusten kartoittaminen	35
4.2 Suomalaisia sosiaalityön luokituksia ja luokitushahmotelmia	38
4.3 Ulkomaisia sosiaalityön luokituksia ja luokitushahmotelmia	44
5 Pohdinta	48
Lähteet	52

1 Sosiaalityön luokitus –projektin tausta ja toteuttaminen

1.1 Projektin lähtökohdat

Sosiaalityön luokitus -projekti käynnistyi Stakesissa vuonna 1998 osana Tietoteknologian osaamiskeskuksessa tehtävää sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden kehittämistyötä. Tähän liittyen on nähty tarpeelliseksi analysoida ja tuottaa sosiaalityön käsitteitä ja luokituksia, joiden avulla tietojen siirtäminen organisaation sisällä ja organisaatioiden välillä tulisi nykyistä tehokkaammaksi. Tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuus edesauttaa palvelun laadun parantamista, koska eri viranomaisten päällekkäinen tiedonkeruu ja päällekkäiset toimenpiteet loppuvat ja asiakkaan juoksuttaminen paikasta toiseen vähenee. (STM 1998.)

Tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden edistämisen lisäksi sosiaalityön luokitusta kaivataan välineeksi sosiaalityön dokumentoinnin kehittämistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa Sosiaalityön selvityshankkeen seurantar ryhmän muistiossa (STM 1999) tuodaan esille sosiaalityön dokumentoinnin ja sosiaalisen raportoinnin kehittämistarpeet. Tähän liittyen on paineita hyödyntää tietoteknologiaa esimerkiksi kehittämällä sosiaalihuollon digitaalisia asiakirjoja. Tällaisten asiakirjojen hyödynnettävyyden parantamiseksi tarvitaan välineitä, muun muassa luokituksia, joiden avulla tiedon kokoamista ja tiedontuotantoa voitaisiin toteuttaa. Luokituksen laatiminen on sosiaalityön määrittelemistä, käsitteellistämistä ja jäsentämistä. Näin ollen luokituksen laatiminen ja sen hyödyntäminen osaltaan edesauttaa sosiaalityön dokumentoinnin systematisoinnin ja vertailukelpoisen tiedon tuottamispyrkimyksiä.

Dokumentoinnin, tiedontuotannon ja tiedonsiirron kehittämisen lisäksi sosiaalityön luokituksen toivotaan tuovan lisätietoa sosiaalityön sisällöstä myös sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen selvitystyöhön, joka on käynnistynyt Sosiaali- ja terveysministeriössä vuonna 2001. Selvitystyön tavoitteena on muun muassa löytää toimiva työnjako ylemmän korkeakoulututkinnon ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden sosiaalihuollon työntekijöiden välille. Yksi keskeisimmistä kysymyksistä on se, mitkä sosiaalihuollon - myös sosiaalityön - osa-alueet vaativat ylemmän korkeakoulututkinnon tuomaa osaamista ja mitkä tehtävät voitaisiin hoitaa ammattikorkeakoulun tuottaman tietotaidon pohjalta. (STM 2001.)

1.2 Luokitustarpeet eri aikakausina

Luokitus ei ole uusi aihe sosiaalityön historiassa. Mielenkiinto luokituksiin on vaihdellut eri aikakausina innostuksesta paheksuntaan. Luokituksen voidaan katsoa lähteneen liikkeelle jo viime vuosisadan alkupuolella, jolloin Mary Richmond kirjoitti sosiaalisesta diagnoosista, jolla pyritään mahdollisimman tarkkaan asiakkaan sosiaalisen tilanteen ja persoonallisuuden määrittelyyn sekä tehdyn väliintulon (interventio) mahdollisimman tarkkaan kuvaamiseen. Richmondin ajattelussa oli selviä vaikutteita lääketieteestä, mutta lääketieteestä poiketen hän opasti määrittelemään asiakkaan ongelmat ottaen huomioon asiakkaan persoonalliset tekijät ja sosiaalisen tilannekokonaisuuden. (Richmond 1917; Kirk et al.1989, 295 – 304.)

“Richmondilaista” aikakautta kesti 1920-luvulta 1960-luvulle saakka. Vastustus psykoanalyttista ajattelutapaa sekä asiakkaiden tarkkoja kuvauksia ja luokituksia kohtaan nousi 1970-luvulla. Asiakkaan tarkkaa diagnosointia ja luokituksia alettiin pitää jopa vaarallisina, etenkin jos luokat oli määriteltä asiakasta loukkaavin ja kielteisesti leimaavin käsittein. Lisäksi sanottiin, etteivät luokitukset kunnioita yksilöiden henkilökohtaisia eroja, mikä on epärelevanttia sosiaalityön käytännölle ja ideologialle. (Kirk et al.1989, 297.)

Tultaessa 1990-luvulle sosiaalityön luokituksen tarve nousi esiin usealta eri taholta. Sosiaalihuollon poliittisessa päätöksenteossa ja hallinnossa alettiin kaivata entistä tarkempaa tietoa sosiaalityön asiakkuuksista ja toiminnosta perustaksi resurssien jaolle. Vastaavasti sosiaalityöntekijät ammattiryhmänä alkoivat entistä aktiivisemmin hakea luokituksesta apuvälinettä sosiaalityön sisällön kuvaamiseen, vertailukelpoisen tiedon kokoamiseen ja tiedontuotannon jäsentämiseen ja systematisoimiseen. Entistä jäsentyneempää tiedontuotantoa asiakaskunnasta ja sosiaalityöntekijän toiminnosta kaivataan sekä työn suunnittelemiseksi, kehittämiseksi että arvioimiseksi. Sosiaalityön hallintoa varten sosiaalityöntekijät haluavat antaa vertailukelpoista tietoa muun muassa sosiaalityön tarpeesta, menetelmistä, tuloksista ja työn jakautumisesta työntekijöittäin ja alueittain. Entistä tehokkaammalla vertailukelpoisen tiedon keräämisellä ja tuottamisella pyritään edesauttamaan muun muassa sosiaalityöntekijäresurssien entistä tietoisempaa kohdentamista sosiaalityötä tarvitseville.

Jäsentyneen tiedonkeruun mahdollistamiseksi kaivataan apuvälineitä, koska asiakastyössä olevilla sosiaalityöntekijöillä on runsaasti jäsentymätöntä arkitietoa työstään ja asiakaskunnastaan. Sosiaalityöntekijät pystyvät tämän tiedon varassa sanomaan suuntaa-antavasti esimerkiksi, että jokin ilmiö on lisääntynyt. Arkitiedolla ilmiön lisääntymistä ei kuitenkaan pystytä luotet-

tavasti osoittamaan. Sosiaalityön luokituksen hyötynä on nähty, että luokitellun tiedon kokoaminen ja analysoiminen auttaa sosiaalityöntekijöitä näkemään ja kuvaamaan työnsä sisältöä yksittäistapauksia laajemmin. (Esim. Paasio 1999, 19 – 21.) Tällä hetkellä sosiaalityön dokumentointikäytännöt ja dokumenttien sisällöt ovat epäsystemaattisia. Näin ollen niiden tuottama tieto ei pääse kumuloitumaan. Tämä puolestaan estää sosiaalityön tietopohjan rakentumisen. (Kananoja 1996, 90.) Dokumentointikäytäntöjen kehittymättömyys toimii myös esteenä sosiaalityön arvioinnille. Ilman asiakastyön sisällön kirjaamista arviointia ei voida tehdä.

Erityisesti sosiaalityön tiedonkeruussa, tiedontuotannossa ja tiedonvälityksessä tietoteknologian entistä monipuolisempi hyödyntäminen on välttämätöntä. Tietoteknologian hyödyntäminen on tullut sosiaalityöhön yritysmaailmasta ja sen käyttöön ottaminen ja sovellusten kehittäminen on ollut sosiaalityössä suhteellisen hidasta. Tietokoneiden hyödyntämisen verkkaiseen etenemiseen ja systemaattisen tiedon keräämiseen on monia syitä. Yksi syy tähän lienee se, että julkisella sektorilla ei ole erityisesti panostettu tietoteknologian kehittämiseen. Lisäksi tietoteknologian hyödyntämisen alkuaikoina sosiaalityön hallinto on ensiksi määritellyt, mitä sosiaalityöhön liittyvää tietoa tietokoneiden avulla kerätään. Sosiaalityöntekijöiden on ollut vaikea hyödyntää asiakastyössään hallintoa varten kerättyä tietoa. Näin ollen sosiaalityöntekijät ovat kokeneet olevansa vain tiedon kerääjiä ja välittäjiä eikä sen hyödyntäjiä. (Nurius 1991, 536 – 541.) Vähitellen sosiaalityöntekijät ovat entistä aktiivisemmin alkaneet vaikuttaa koottavan tiedon määrittelyyn ja tietokoneohjelmien sisällön rakentamiseen.

Luonnontieteet, kirjastotoimi ja tilastoja ylläpitävät yksiköt ovat tunnetuimpia esimerkkejä pitkälle kehittyneistä luokituskäytännöistään ja -järjestelmistään. Ilman tietoteknologian hyödyntämistä tiedontuotannossa ja tiedonvälityksessä luokitleminen ja koodaaminen eivät olisi yhtä laajalle levinneitä kuin ne ovat nykyisin (Yperen 1996, s. 3 – 10). Terveystieteiden puolella luokituksia onkin perusteltu muun muassa seuraavasti: “Tietojärjestelmät ja tilastot ovat tekemisissä sellaisen tiedon kanssa, joka on järjestelmällistä ja jolla on nimi, niin että se voidaan ottaa huomioon. Tietoa tai asiaa, jolla ei ole nimeä, ei voida huomioida, kontrolloida, rahoittaa, tutkia, eikä sitä näin ollen voida tehokkaasti hyödyntää. Jos taas ilmiöllä tai asialla on väärä tai epätäydellinen nimi, sen huomioon ottaminen johtaa irrelevanttiin tietoon ja virheellisiin tulkintoihin.” (ICPC 1993, 16).

1.3 Projektin eteneminen

Sosiaalityön luokitus –projektin tavoitteena on tehdä sosiaalityön yleisluokitus. Tavoitteena on aikaan saada luokitus, jonka käyttäminen olisi riippumaton siitä organisaatiosta, jossa sosiaalityöntekijä työskentelee. Sosiaalityön yleisluokituksen laatimisessa tullaan etenemään osa-alueittain tai erityisaloittain kohti sosiaalityön yleisluokitusta. Luokituksen rakentamisen ohella tehdään sosiaalityön sanastoa, jossa määritellään sosiaalityön keskeisiä käsitteitä. Luokitusta laadittaessa on tärkeää hyödyntää myös tietoteknologian asiantuntijoita, jotta luokituksen käyttöönotto olisi mahdollisimman kitkatonta sosiaalityöntekijöiden käyttämissä tietokoneohjelmissa.

Sosiaalityön yleisluokitusta lähdetään rakentamaan eri organisaatioissa toimivien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkija Päivi Aho (1999, 35-37) on pohtinut eri mahdollisuuksia aloittaa sosiaalityön luokitustyö. Ahon (mt.) mukaan erityisesti sosiaalityön kentän toimijat ovat aluksi kannattaneet yleisen sosiaalityön luokituksen tekemistä, jossa etsitään kaikelle sosiaalityölle ominaisia yhteisiä peruselementtejä. Ahon (mt.) päätelmän mukaan tämä reitti on hankala, koska ”yleistä” sosiaalityötä ei sellaisenaan ole olemassa. Jos aluksi lähdetään etsimään ”yleisen” sosiaalityön yhteisiä elementtejä, niin se voi kaatua tehtävän ja tarkasteltavan kentän laajuuteen. Näin ollen yleistä luokitusta on tehokasta lähteä työstämään osa-alueittain, analysoiden ensin erityisalueiden sisältöä ja etsien sieltä konkreettinen sosiaalityön runko. Näitä erityisalueiden sisältöjä ja runkoja verrataan keskenään ja yritetään löytää sosiaalityön yleisluokituksen keskeiset elementit.

Sosiaalityön yleisluokituksen laatimisen ensimmäisiksi osa-alueiksi ja työryhmiksi on valittu sosiaalityöntekijät terveydenhuollossa ja lastensuojelutyössä. Nämä osa-alueet ovat nousseet esiin keskeisimmiksi sosiaalityön osa-alueiksi muun muassa Ahon (1999) tekemissä asiantuntijahaastatteluisissa ja sosiaalityön luokitusseminaarissa (2000) tehdyssä kyselyssä.

Terveydenhuollon sosiaalityöntekijät ry ja Suomen Kuntaliitto ovat tehneet yhteistyössä Terveydenhuollon sosiaalityön luokitus –kirjan (1998). Terveydenhuollossa toimivat sosiaalityöntekijät ovat jo aloittaneet luokitusteeman työstämisen luokittelemalla sosiaalityöntekijän toimenpiteitä ja toimintoja terveydenhuollossa. Luokitus on keskustelun avaus sosiaalityön yleisluokituksen periaatteista ja rakenteesta. Sosiaalityöntekijät toimivat terveydenhuollossa sairaaloiden ja terveystieteiden lisäksi muun muassa mielen-terveystoimistoissa, vanhainkodeissa ja erilaisissa kuntoutuslaitoksissa.

Lastensuojelussa toimivat sosiaalityöntekijät aloittavat luokituksen pohtimisen aivan alusta. Lastensuojelussa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden valitsemista yhdeksi ensimmäisistä luokitusryhmistä on perusteltua muun muassa siitä syystä, että lastensuojelussa tehtävä sosiaalityö on erittäin monipuolista ja toiminnoiltaan kattavaa. Lastensuojelussa sosiaalityö voidaan jakaa avo-, sijais-, laitos- ja jälkihuollon sosiaalityöhön. Lastensuojelutyössä toimivat sosiaalityöntekijät työskentelevät muun muassa sosiaalityötoimistoissa, perheneuvoloissa, kunnallisissa lastensuojelulaitoksissa ja lastensuojelujärjestöissä.

Projektin tavoitteena on siis sosiaalityön yleisluokituksen laatiminen. Tämän hetkisen suunnitelman mukaan projektin kaksi seuraavaa vuotta (2001 – 2002) keskitytään luokituksen rakentamiseen terveydenhuollossa ja lastensuojelussa toimivien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Näiden osa-alueiden edustajat laativat luokitusehdotuksensa kahdeksi “peruskiveksi” sosiaalityön yleisluokitukseen. Näiden kahden ryhmän tuotokset eli “peruskivet” laitetaan vierekkäin ja katsotaan yhtymäkohdat ja eroavuudet. Oletus on, että näistä kahdesta “peruskivistä” saataisiin synteesi eli yksi “peruskivi”, jonka kehittämistä jatketaan ottamalla mukaan muissa organisaatioissa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Esimerkiksi päihdehuollossa, kriminaalihuollossa, armeijassa, koulussa ja sosiaalitoimiston aikuissosiaalityössä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden näkemykset tulisivat työskentelyyn mukaan vuosina 2003 – 2005.

Käyttökelpoisen sosiaalityön luokituksen rakentaminen vaatii laajaa yhteistyöverkostoa, joka koostuu eri organisaatioiden sosiaalityöntekijöistä, sosiaalityön tutkijoista ja kehittäjistä sekä tietoteknologian asiantuntijoista. Lisäksi toimivan luokituksen syntyminen vaatii luokituksen jatkuvaa testaamista käytännön sosiaalityössä. Näin ollen erilaiset pilotti- ja tutkimushankkeet ovat olennainen osa sosiaalityön luokituksen rakentamista.

Koska sosiaalityön luokitustoiminta ei ole Suomessa lakisääteistä, niin tämän projektin tavoitteena on saada aikaan sosiaalityön luokitussuositus, jota sosiaalityöntekijät voisivat hyödyntää muun muassa työnsä dokumentoinnissa, seuraamisessa, suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Mikäli luokitus osoittautuu toimivaksi, sen odotetaan vaikuttavan muun muassa valtakunnalliseen sosiaalihuollon, erityisesti sosiaalityön tilastointikäytäntöön.

1.4 Raportin tavoite

Tämä raportti on johdanto sosiaalityön konkreettisen luokituksen rakentamiselle. Raportin tavoitteena on tuoda esiin sosiaalityön ideologiaan ja ihmiskäsitykseen liittyviä seikkoja, jotka muodostavat viitekehyksen ja lähtökohdan sosiaalityön luokitukselle. Tässä raportissa määritellään mitä sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityön luokituksen laatimisen yhteydessä. Lisäksi pohdittaan, mitä osioita sosiaalityön sisällöstä olisi tarkoituksenmukaista luokitella ja millaisia tekijöitä näiden osioiden luokitteluun liittyy. Raportissa käydään läpi sosiaalityön luokituksen laatimisen teknisiä periaatteita, jotka luokituksen rakentamisessa tulisi huomioida. Raportin loppuosassa esitellään lyhyesti koti- ja ulkomaisia sosiaalityön luokituksia ja luokitusluonnoksia, joita kartoitettiin eri menetelmin vuonna 2000.

2 Sosiaalityö luokittelun kohteena

2.1 Sosiaalityön määritteleminen

Kun puhutaan sosiaalityön luokituksesta, niin mitä silloin luokitellaan? Sosiaalityö käsitteenä ja ammattina on moniulotteinen ja vaikeasti hahmotettava kokonaisuus. Sen sisällön operationaalistaminen eli käsitteellistäminen ja jäsentäminen luokituksiksi on haasteellinen tehtävä. Yksimielisesti hyväksyttyä sosiaalityön käsittemäärittelyä ei ole kyetty luomaan, aina ei ole edes haluttu kahlita sosiaalityötä tiukkaan määritelmään. Sosiaalityön luokitusta laadittaessa on kuitenkin ensiksi määriteltävä sosiaalityö ja ratkaistava, mistä näkökulmasta sosiaalityötä tarkastellaan.

Sosiaalityölle on ominaista tehtäväalueen ja työvälineiden eriytymättömyys sekä tietopohjan moninaisuus. Tästä johtuen sosiaalityöntekijät käyvät jatkuvaa keskustelua ammattinsa luonteesta ja ydintehtävistä. Sosiaalityötä on pyritty määrittelemään eri näkökulmista ja lopputulos on muotoutunut sen mukaan, onko määrittelyn funktio ollut tieteellinen, yhteiskunnallinen, hallinnollinen, ammatillinen vai ideologinen. Lisäksi sosiaalityön teoreettista määrittelyä vaikeuttaa se, että sosiaalityössä käytettyjen työmenetelmien taustalla on usein teorioita, jotka ovat peräisin muista tieteistä kuten psykologiasta, sosiologiasta ja sosiaalipsykologiasta, joiden sisällä on myös kilpailuvia suuntauksia. (Ronby 1986; Sipilä 1989, 58; Kananoja 1997, 18.)

Suomessa sosiaalityön historia liittyy julkisen köyhäinhoidon ja sosiaalihuollon kehittymiseen. Sosiaalihuollon tavoitteiden toteuttajana sosiaalityöntekijöiden toiminnoissa ja toimenpiteissä korostuu usein lainsäädäntö, sen tulkinta ja toteutus sekä oikeuskeskeinen toimintalinja suhteessa asiakaisiin (Heinonen 1984). On kuitenkin huomattava sosiaalihuollon (tai sosiaalitoimen) ja sosiaalityön käsitteellinen ero. Sosiaalityöntekijän ammattitaitoa tarvitaan eri hallinnonaloilla ja erilaisissa organisaatioissa, kuten opetussektorilla, työhallinnossa, terveydenhuollossa, sosiaalihuollossa, kriminaalihuollossa, yritysmaailmassa sekä asumis- ja rakennussuunnittelussa. Sosiaalityöntekijän rooli on laajenemassa perinteisestä lakien sanelemien velvoitteiden toteuttajasta ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tilanteiden ja olosuhteiden parantajasta laajemmaksi yleisen sosiaalisen ulottuvuuden asiantuntijaksi. (Kananoja 1997, 20; Matthies 2001.) Sosiaalityöntekijän ammattitaito ei ole siis sidottu pelkästään sosiaalihuollon tehtäviin, vaikka sosiaalityöntekijän ammattitaitoa tarvitaan pääasiassa so-

siaalihuollon piirissä. Toisaalta on tärkeä muistaa, että sosiaalihuollon piirissä tarvitaan sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös monien muiden ammattilaisten tietoja ja taitoja. (Kananaja 1980, 21-22.)

Anneli Pohjola (2000, 12-13) pyrkii rajaamaan sosiaalityö-käsitteen jakamalla sosiaalialan sosiaalipalvelutyöhön ja sosiaalityöhön. Pohjolan mukaan sosiaalipalvelut auttavat silloin kun kyse ei ole erityisestä ongelmanratkaisutilanteesta, vaan esimerkiksi vanhuuteen, lapsuuteen tai vammaisuuteen kuuluvista avuntarpeista. Tästä on kyse muun muassa silloin, kun henkilö tai perhe tarvitsee esimerkiksi lasten päivähoitopalveluja tai vanhusten koti- ja kuljetuspalveluja. Vastaavasti sosiaalityössä on kyse paneutuvasta ongelmanratkaisuprosessista poikkeuksellisissa elämäntilanteissa, jossa aineelliset, sosiaaliset ja psyykkiset vaikeudet ovat kietoutuneet yhteen. Pohjolan (emt.) mukaan useat erityisryhmät, kuten lastensuojelu-, mielenterveys- ja päihdeasiakkaat sekä pakolaiset tarvitsevat erikoistunutta sosiaalityötä. Sosiaalipalvelutyön keinot ovat siis yleisempiä kuin sosiaalityön keinot, jossa kyse on syvemmästä väliintulosta. Vaikka sosiaalityö ja sosiaalipalvelutyö ovat erilaisia, ne usein edellyttävät tiivistä yhteistyötä. (Kempainen et al. 1998, 21-26; Pohjola 2000, 12-13.)

Edellä esitetty Pohjolan tapa jäsentää sosiaaliala sosiaalipalvelutyöhön ja sosiaalityöhön on yksi ajankohtaisimmista sosiaalityön käsitteellistämisyhtymyksistä. Sosiaalialan jako sosiaalityöhön ja sosiaalipalvelutyöhön on tehty lähinnä ammatillisesta näkökulmasta. Pohjolan jäsenyyksellä on kannattajia ja vastustajia. Sosiaalityön käsitelmäärittelyn historiassa on pitkään väännetty kättä siitä, onko sosiaalityö palvelutyötä vai ei, koska se sisältää myös kontrollia ja tahdonvastaisia toimenpiteitä. Näitä sisältyy muun muassa lastensuojelun ja kriminaalihuollon sosiaalityöhön. Tässä yhteydessä tähän kädenvääntöön ei oteta kantaa, vaan pelkästään todetaan tällaisten jännitteiden olemassa olo.

Jos sosiaalityön määritelmistä, tehtäväalueesta ja tietoperustasta ollaankin monta mieltä, niin sosiaalityön arvopohjasta ja eettisistä periaatteista ollaan kuitenkin jokseenkin yksimielisiä. Sosiaalityön kansainväliset eettiset periaatteet, jotka myös suomalainen sosiaalityön ammattijärjestö on hyväksynyt, löytyvät muun muassa IFSW:n (International Federation of Social Workers) nettisivuilta (<http://www.ifsw.org>). Keskeinen sosiaalityön eettinen periaate on jokaisen ihmisen ihmisarvon kunnioittaminen. Sosiaalityö kuuluu niiden instituutioiden joukkoon, joiden tehtävänä on edistää ihmisarvoisen elämän edellytyksiä siellä, mistä ne puuttuvat. Tämän eettisen selkärangan varassa sosiaalityö saa instituutiona muotonsa ja vivahteensa kunkin yhteiskunnan ja kulttuurin mukaan.

Tässä sosiaalityön luokitusohjelmassa käsitellään sosiaalityötä ammattina ja se määritellään seuraavasti:

Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen ammattihenkilön toimintaa. Asiakastasolla sosiaalityö on ammatillinen, vuorovaikutuksellinen ja muutokseen tähtäävä ongelmanratkaisuprosessi. Prosessi lähtee liikkeelle yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen ongelmallisten elämäntilanteiden määrittelystä ja arvioinnista. Tässä prosessissa asiakas huomioidaan psyykkisenä, fyysisenä, kognitiivisena ja sosiaalisena kokonaisuutena elinympäristössään.

Ongelmanratkaisuprosessissa sosiaalityöntekijä käyttää eri työmenetelmiä (esim. yksilötyö, verkostotyö ja läheisneuvonpito) ja niihin sisältyviä toimintoja ja toimenpiteitä (esim. keskusteluapu, neuvonta, kontrolli, taloudellinen tuki, asunnon järjestäminen ja sijaisperheen järjestäminen), joiden avulla pyritään tukemaan ja vahvistamaan asiakkaan omaa ongelmanratkaisukykyä sekä aktivoimaan asiakkaan luonnollisia tukijärjestelmiä asiakkaan oman elämänhallinnan lisäämiseksi.

Yhteiskunnallisella tasolla sosiaalityöntekijän työ on tiedon tuottamista, tiedottamista, vaikuttamista ja asiakkaiden oikeuksien huomiointia päätöksenteko- ja suunnitteluprosesseissa.

Sosiaalityön määrittämisen keskeisiä elementtejä ovat sosiaalityöntekijän näkökulma asiakkaan tilanteeseen ja työskentelyn tavoitteet. Sosiaalityölle on ominaista ajattelu, jossa asiakas huomioidaan inhimillisenä ja vuorovaikutteisena kokonaisuutena (fyysinen, psyykkinen, kognitiivinen ja sosiaalinen) erilaisine rooleineen (esim. puoliso, vanhempi, kaveri, työntekijä) elinympäristössään (esim. perhe, suku, kaveri- ja tuttavapiiri, asuinyhteisö, kulttuuriyhteisö). Erityisesti moniammatillisissa työryhmissä sosiaalityöntekijän roolina on asiakkaan selviytymisen arvioiminen ja tukeminen ottaen huomioon tämä kokonaisuus eri elementteineen.

Sosiaalityön näkökulma on siis ihminen ympäristössään ja työn kohteena ihmisen ja ympäristön välinen suhde (<http://www.ifsw.org>). Sosiaalityön määritelmässä sosiaalityö kuvataan luonteeltaan muutostyöksi. Tämän muutostyön tavoitteena on joko muutos asiakkaan elämäntilanteessa (ihmisen ja hänen ympäristönsä välisessä suhteessa) tai hänen toimintaedellytyksissään. Sosiaalityön tavoitteena on muun muassa:

- a) lisätä ja aktivoida asiakkaiden omia ongelmanratkaisutaitoja ja selviytymiskapasiteettia,

- b) vahvistaa yksilön vuorovaikutusta luonnollisten resurssijärjestelmien (esim. perhe, suku, naapurit ja ystävät) ja virallisten resurssijärjestelmien (esim. palvelujärjestelmät) kanssa,
- c) turvata asiakkaan materialistiset resurssit (esim. raha, ruoka, vaatteet ja asunto),
- d) tarjota lain velvoittama kontrolli ja tuki erityisesti lapsille, joiden hoito ja kehittyminen ovat uhattuina lapsen oman tai hänen vanhempiansa käyttäytymisen vuoksi ja
- e) tuottaa tietoa yhteiskunnan tasolla tehtäviin suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin erityisesti yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaaliseen elämään liittyvästä näkökulmasta. (Specht et al.1977, 73 – 80; Pincus et al. 1977.)

2.1.1 Sosiaalityöntekijä ja asiakas

Sosiaalityöntekijöiden kelpoisuudesta on Suomessa säädetty asetuksella (28.8.1992/804). Kelpoisuusehtona sosiaalityöntekijän tehtävään on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus tai sosiaalihuoltajatutkinto. Korkeakoulu- tai diakonitutkinnon suorittaneilla on ollut mahdollisuus saavuttaa sosiaalityöntekijän pätevyys yliopistossa järjestettävällä pätevyyskoulutuksella. Sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot täyttävää sosiaalityöntekijän koulutusta annetaan tällä hetkellä Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Lapin ja Tampereen yliopistoissa sekä Svenska Social- och Kommunhögskolanissa ja Helsingin yliopistossa suoritettavina opintoina.

Sosiaalityöntekijöitä on Suomessa noin 3 500 – 4 000. Tilastoluokittelut eivät tee mahdolliseksi saada tarkkaa tietoa sosiaalityöntekijöiden lukumäärästä. Sosiaali- ja terveysministeriön teettämän selvityksen¹ (1998, 6) mukaan sosiaalityöntekijät sijoittuvat suomalaisessa yhteiskunnassa pääasiassa kuntasektorille. Valtaosa sosiaalityöntekijöistä työskentelee kunnan tai

¹ Sosiaalityöntekijät Suomessa 1998 -selvitys ei ole täysin kattava, mutta erittäin suuntaa-antava. Selvityksessä kyselyyn vastasi 3 498 sosiaalityöntekijää. Määrä on hyvin lähellä samaa kuin Sosiaalityöntekijäin liiton jäsenrekisterissä on toimivia jäseniä. Sosiaalityöntekijöiden järjestäytymisasteen on arvioitu olevan noin 80 %.

kuntayhtymän palveluksessa ja loput valtion palveluksessa, yksityisellä työnantajalla tai järjestöissä. Sosiaalityöntekijän tehtävänimikkeet vaihtelevat organisaation mukaan, esimerkiksi sosiaalityöntekijä, koulukuraattori, sosiaaliterapeutti, sosiaalihoitaja, kuntoutussihteeri, sosiaalitarkkaaja ja sosiaalis sihteeri. (Marjamäki et al. 1998, 6 - 7.)

Taulukko 1. Sosiaalityöntekijöiden sijoittuminen eri toimiyksiköihin

Toimipaikka	%
Kunnalliset sosiaalitoimistot	56
Sairaalat ja terveystakeskukset	16
Perheneuvola	5
Mielenterveystoimistot	4
Koulut ja oppilaitokset	4
Sosiaalihuollon oppilaitokset	4
Yksityiset palveluyksiköt	4
A-klinikat	3
Mualla (esim. vankila ja armeija)	6

Ministeriön selvityskyselyyn (emt.) vastanneet sosiaalityöntekijät sijoittuivat eri toimiyksiköihin taulukon 1 esittämällä tavalla. Tämä jakauma antaa viitteitä siitä, kuinka kaikki suomalaiset sosiaalityöntekijät sijoittuvat eri toimiyksiköihin.

Sosiaalityöntekijöiden työorientaatio vaihtelee riippuen siitä, missä organisaatiossa he työskentelevät. Esimerkiksi useimmilla perheneuvoloiden, päihdehuollon ja mielenterveystoimistojen sosiaalityöntekijöillä on terapeutin työote, joka vastaavasti ei ole yhtä yleinen esimerkiksi sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. (Marjamäki et al. 1998, 12-13.)

Eri toimiyksiköissä sosiaalityöntekijöillä on tehtävässään monta roolia, erityisesti perheiden, lasten ja nuorten kanssa toimivalla sosiaalityöntekijällä on ensinnäkin juridinen rooli lapsen tukijana ja edun valvojana sekä vanhemmuuden arvioijana ja tukijana. Toiseksi sosiaalityöntekijällä on yhteistyöntekijän ja yhteistyön koordinoijan rooli, jossa painottuu eri ammattikuntien voimavarojen yhdistäminen asiakkaan hyödyksi. Tämän lisäksi hänellä on yhteiskunnan arvojen ja normien puhemiehen rooli sekä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttajan rooli. (Kananoja 1996, 90.)

Kuka sitten on sosiaalityöntekijän asiakas? Sosiaalihuollossa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista määrittelee asiakkaaksi jokaisen sosiaalihuollon palveluja ja etuuksia hakevan tai käyttävän. Siis myös neuvontaa sosiaalitoimelta saavat ovat asiakkaita. Myös tahdosta riippumatonta huoltoa yksityisessä tai julkisessa toimintayksikössä saavat ovat tämän lain piirissä. (Laki sosiaalihuollon...2000; Ahvenainen 2000, 22 – 24.)

Edellä luetun perusteella vaikuttaisi siltä, että erityisesti sosiaalihuollossa toimivan sosiaalityöntekijän olisi yksinkertaista määritellä kuka on hänen asiakkaansa. Sosiaalityöntekijän arjessa asiakkaan nimeäminen ei kuitenkaan aina ole yksiselitteistä. Sosiaalityöntekijä voi työskennellä pääasiassa yksilön (lapsi, nuori tai aikuinen) tai perheen (lapset ja vanhemmat) tai asuinyhteisön kanssa. Sosiaalityöntekijä joutuu kuitenkin huomioimaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kytkennät ympäristöön, esimerkiksi vanhempiin, sisaruksiin, sukuun ja kavერიpiiriin sekä virallisiin organisaatioihin, kuten koulu, terveydenhuolto ja poliisi, joista omalla tavallaan tulee myös sosiaalityöntekijän asiakkaita.

Yksi mahdollisuus määritellä sosiaalityöntekijän asiakas on määritellä asiakkaaksi yksilö, perhe, ryhmä tai yhteisö, jonka edun puolesta sosiaalityöntekijä työskentelee. Tätä laajempaa verkostoa (suku, muut viranomaiset jne.) kutsuttaisiin yhteistyötahoiksi, joiden kanssa on työskenneltävä asiakkaan edun eteenpäin viemiseksi.²

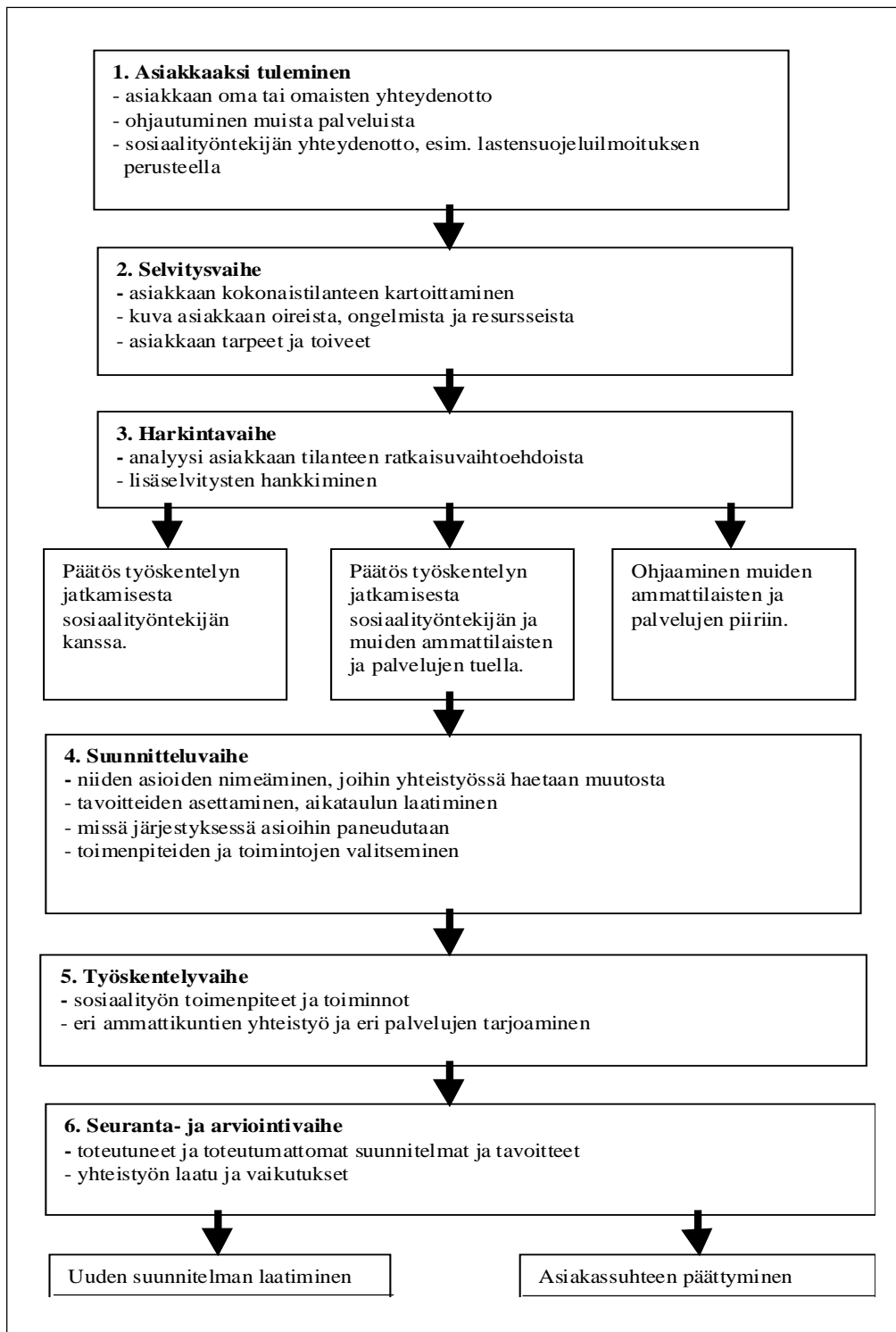
Oman vivahteensa tähän asiakasmäärittelyyn tuo se, että esimerkiksi lapsiperheen ollessa asiakkaana, perheenjäsenet on erotettava yksilöiksi ja tiedostettava, kenen etua ajetaan ensisijaisesti. Sosiaalityöntekijän haasteena on perhesysteemin huomioiminen asiakaskokonaisuutena siten, että sen yksilöasiakkaat tulisivat riittävästi huomioitua. Joskus perhesysteemissä lasten biologiset vanhemmat eivät suostu sosiaalityöntekijän asiakkaiksi, tällöin pääasialliseksi asiakkaaksi muodostuu lapsi tai nuori yksilönä omassa toimintaympäristössään, esimerkiksi sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa.

² Lisätietoja sosiaalihuollon asiakkaan juridisesta määrittelystä löytyy esimerkiksi teoksesta Sorvari, Hannu: Asiakastiedon suoja sosiaalihuollossa. Helsinki 2001. Tammi.

2.2 Ongelmanratkaisuprosessi

Lähdettäessä tekemään sosiaalityön luokitusta on edessä enemmän hyviä kysymyksiä kuin hyviä vastauksia. Luokittelu on asioiden ryhmittelemistä ja tiivistämistä. Se on keino käsitteellistää ja operationaalistaa muuten vaikeasti hahmoteltavien ja monitahoisten asioiden ja ilmiöiden sisältöjä. Onko sosiaalityön operationaalistaminen mahdollista? Pystytäänkö sosiaalityö jäsentämään, tiivistämään ja käsitteellistämään eli luokittelemaan siten, että sen omaleimaisuus säilyy? Voidaanko sosiaalityön sisältö jaotella määrättyjen ominaisuuksien mukaan eri ryhmiin siten, että kukin asia tai yksikkö kuuluu vain yhteen ryhmään? Pystytäänkö luokat nimeämään yksimielisesti siten, että saadaan aikaiseksi kokonaisuus, jota kutsutaan luokitukseksi?

Jotta ammatillisen sosiaalityön jäsentämisessä voisi edetä, on syytä kuvata sosiaalityön määritelmässä esitetty muutokseen tähtäävä ongelmanratkaisuprosessi, jossa asiakas huomioidaan kokonaisuutena ympäristössään. Sosiaalityön luokituksen tulisi seurata sosiaalityön ongelmanratkaisuprosessin eri vaiheita ollakseen mahdollisimman kuvaava (Kuvio 1).

Kuvio 1. Sosiaalityön ongelmanratkaisuprosessin vaiheet

Sosiaalityön ongelmanratkaisuprosessi koostuu seuraavista osa-alueista:

Selvitysvaihe eli asiakkaan tilanteen kartoittaminen

Selvitysvaiheessa sosiaalityöntekijä yhdessä asiakkaan ja muiden asi-anosaisten kanssa yrittää muodostaa realistisen kuvan asiakkaan oi-reista, ongelmista, resursseista ottaen huomioon asiakkaan kokonai-suutena ympäristössään. Tämä vaihe on koko sosiaalityön työprosessin kriittisin vaihe, koska siinä luodaan perusta tulevalle työskentely-suhteelle. Tämä vaihe ei kuitenkaan ole kertakaikkinen, vaan jatkuva prosessi, joka syvenee koko asiakassuhteen ajan. Selvityksessä läh-detään liikkeelle ongelmatilanteesta sellaisena kuin asiakas sen esit-tää. Sosiaalityöntekijä tuo siihen oman ammatillisen tietämyksensä.

Tilannearviointi eli harkintavaihe

Toisessa eli harkintavaiheessa sosiaalityöntekijä tekee kokoamastaan tiedosta ammatillisen tulkinnan asiakkaan ongelmien ratkaisu- ja selviytymismahdollisuuksista. Tässä vaiheessa harkitaan eri vaihto-ehtoja asiakkaan auttamiseksi: toisen palvelun piiriin ohjaamista, muiden palvelujen liittämistä sosiaalityön tueksi tai yhteistyön jatka-mista yhteistyötä ilman muita palveluja.

Suunnitteluvaihe

Tässä vaiheessa asiakkaan kanssa yhdessä nimetään ne asiat, joihin yhteistyöllä haetaan muutosta. Yhdessä kirjataan muistiin yhteistyön konkreettiset tavoitteet ja keinot, joilla tavoitteeseen pyritään. Kirjalli-sella suunnitelmalla sitoudutaan selvästi tulevaisuuteen ja pyritään varmistamaan tavoitteellisen toiminnan jatkuvuus. Kirjaamisen suun-nitelman avulla voidaan jälkikäteen arvioida tehtävien toteuttamista.

Työskentely eli toteutusvaihe

Työskentelyvaiheessa toteutetaan suunnitelmaa. Tehdään erilaisia toi-menpiteitä ja toimintoja sekä hyödynnetään muita palveluja asiak-kaan kokonaistilanteen parantamiseksi.

Seuranta- ja arviointivaihe

Arviointivaihe on itse asiassa jatkuva, kaikkiin työvaiheisiin sisälty-vä prosessi, mutta myös erillinen, koko työprosessin tarkasteluun liit-tävä vaihe. Tässä vaiheessa arvioidaan toteutumattomia ja toteutuneita suunnitelmia. Tässä vaiheessa asiat kootaan yhteen ja mietitään toi-minnan laatua ja vaikuttavuutta. (esim. Kallinen- Kräkin 1997, 34 – 35; Karvinen 1993, 164.)

Nämä työvaiheet tulisi sisällyttää jokaisen asiakkaan kanssa läpikäytävään työprosessiin. Käytännössä eri vaiheet toteutuvat päällekkäisinä ja toistuvina koko asiakassuhteen ajan. Tämä eri vaiheiden teoreettinen erottelu on kuitenkin konkreettinen työväline sosiaalityön jäsentämisessä ja luokituksen rakenteen hahmottamisessa. Asiakastyössä ongelmanratkaisuprosessin eri vaiheet konkretisoituvat asiakkaan kanssa kirjallisesti laadittavassa palvelusuunnitelmassa.

Tällaisen vaihemallin toteuttaminen sosiaalityöntekijän arjessa ei kuitenkaan aina ole ongelmatonta. Esimerkiksi työpaikkakulttuurit, kehittymättömät kirjaamiskäytännöt ja puutteellinen tietotekniikka ja työpaine näyttävät tekevän systemaattisen työskentelyn lähes mahdottomaksi. Tiedon siirtymiseen liittyvät vaikeudet, sosiaalityöntekijän tai toimiyksikön vaihtuessa, voivat katkaista työskentelyn systemaattisen etenemisen. Muun muassa näiden ulkoisten esteiden voittamattomuus on johtanut siihen, että sosiaalityöntekijät kokevat jatkuvaksi ongelmaksi työnsä hallinnan, jäsentämisen ja työn sisällöstä kertomisen. (Karvinen 1987; Kallinen-Kräkin 1997.) Toisaalta asiakkaan näkökulmasta sosiaalityön asiakkuus ei aina ole tällainen systemaattinen prosessi, vaan sosiaalityöntekijän kanssa asioiminen saattaa näyttäytyä asiakkaan arkielämässä yksittäisinä tapahtumina, niin ettei asiakas miellä sitä prosessiksi.

2.3 Luokiteltavat osiot

Mitä osioita ongelmanratkaisuprosessista olisi olennaista luokitella, että luokitusta voitaisiin hyödyntää sosiaalityön sisällön kuvaamisessa, tiedonkeruussa, tiedontuotannossa ja tiedonsiirrossa? Mitä ilmeisimmin olennaisimpia luokituksen kohteita ovat: 1) ne asiat tai ongelmalliset elämäntilanteet, joihin sosiaalityöntekijä ja asiakas hakevat yhteistyöllään muutosta ja 2) sosiaalityöntekijän toiminnot ja toimenpiteet, joiden avulla pyritään muuttamaan joko asiakkaan elämäntilannetta tai hänen toimintaedellytysissään. Kolmanneksi luokiteltavaksi osa-alueeksi on toivottu sosiaalityön tavoitteita ja vaikutuksia (Aho 1999).

Jokaisen toivotun osa-alueen luokitukseen liittyy omat pulmansa (luvut 2.3.1–2.3.3), mutta oletettavasti kaikkein vaikein on toteuttaa sosiaalityön tavoitteiden ja vaikutusten luokitus. Näin ollen sosiaalityön luokitus on realistisinta aloittaa sosiaalityön kohdeongelmien ja sosiaalityöntekijän toimintojen ja toimenpiteiden luokittelemisesta.

Sosiaalityön yleisluokituksen osa-alueet:

1. **sosiaalityön kohdeongelmat** eli ongelmatilanteet tai asiat, joihin sosiaalityö kohdistuu,
2. **sosiaalityöntekijän toiminnot I** eli suoraan asiakastyöhön liittyvät toiminnot ja toimenpiteet ja
3. **sosiaalityöntekijän toiminnot II** eli hallinnolliset toimenpiteet, esim. työn organisointiin, budjetointiin, työyhteisön tai työntekijän kehittämiseen liittyvät toiminnot sekä koulutukset ja kokoukset.

Kenen näkökulmasta luokitus tulisi rakentaa? Asiakkaan, sosiaalityöntekijän vai hallinnon näkökulmasta? Tähänastinen sosiaalityön paikallinen luokitus-työ ja valtakunnallinen tiedonkeruu ovat pitkälti perustuneet hallinnon ja valtion tilastotuotannon näkökulmaan. Ihanne olisi, että luokituksessa voitaisiin huomioida asiakkaan, työntekijän ja hallinnon näkökulmat tasapuolisesti.

Oletettavaa kuitenkin on, että aluksi luokituksessa painottuu sosiaalityöntekijän näkökulma, koska luokituksen laativat sosiaalityöntekijät. Vaikka luokitus laaditaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta, luokituksessa tulisi huomioida niiden keskeisten asioiden esille tulemisesta, jotka hyödyn-tävät niin asiakkaita, sosiaalityöntekijöitä kuin sosiaalityön hallintoakin. Se, kuinka hyvin tähän tavoitteeseen päästään jää nähtäväksi.

2.3.1 Sosiaalityön kohdeongelmat

Mitä luokitellaan silloin, kun luokitellaan sosiaalityön kohdetta tai ongelma-tilanteita, joihin sosiaalityössä paneudutaan? International Federation of Social Workers määrittelee sosiaalityön kohteeksi ihmisen ja hänen ympäristönsä välisen suhteen (<http://www.ifsw.org>). Toisin sanoen sosiaalityön kohde ei ole esimerkiksi fyysiset ja psyykkiset sairaudet tai työttömyys, vaan niistä aiheutuvat vaikeudet ihmisen ja hänen ympäristönsä välisessä suhteessa.

Asiakkuuden ehdot, eli miksi joku on tullut tai tulisi sosiaalityön asiakkaaksi, nähdään eri tavoin tarkastelijan näkökulmasta riippuen. Sosiaalityössä korostetaan, että käsiteltävä ongelma on se, minkä asiakas itse määrittelee ongelmakseen. Sosiaalityöntekijä tuo asiakkaan ongelman määrittelyyn oman ammatillisen näkemyksensä tilanteesta. Yhteistyön onnistumisen edellytyksenä on, että asiakas ja työntekijät pääsevät yhteisymmärrykseen yhteistyön kohteena olevista asioista ja työskentelyn tavoitteista.

Käytännössä asiakkuuden syy tai syyn määrittelyn näkökulma vaihtelee osittain riippuen siitä, mistä organisaatiosta asiakas hakee apua. Erikoistuneessa toimipaikassa asiakas saa tiettyyn ongelmaan kohdistettua apua. Esimerkiksi lapsen kasvatusongelmiin haetaan apua perheneuvolasta, päihdeongelmiin A-klinikalta ja mielenterveysongelmiin mielenterveystoimistosta. (Kivipelto 1999, 26-27.)

Voiko sitten sosiaalityön kohde olla riippumaton sen organisaation viitekehystä, jossa sosiaalityötä tehdään? Sosiaalityön määritelmästä päätellen sosiaalityöntekijän näkökulman ja huomioitavien asioiden tulisi olla samoja riippumatta sosiaalityöntekijän toimintaorganisaatioista. Kohdeongelmien esiintymistiheys voi kuitenkin vaihdella riippuen organisaatiosta, jossa sosiaalityöntekijä työskentelee. Esimerkiksi A-klinikalla työskentelevä sosiaalityöntekijä kohtaa työssään pääasiassa päihteiden väärinkäytöstä aiheutuvia yksilön ja hänen ympäristönsä välisiä vaikeuksia. Vastavasti mielenterveystoimistossa työskentelevä sosiaalityöntekijä kohtaa pääasiassa mielenterveysongelmien aiheuttamia vaikeuksia ihmisen ja hänen ympäristönsä välisessä suhteessa. Toisaalta esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista johtuvat vaikeudet yksilön ja ympäristön välisessä suhteessa voivat olla hyvinkin samankaltaisia, esimerkiksi talouteen, asumiseen, ihmissuhteisiin ja lapsista huolehtimiseen liittyviä vaikeuksia. Luokitustyön haasteena on kuvata ne asiat, joihin sosiaalityöntekijä kohdistaa huomionsa ja toimintansa työskennellessään asiakkaan auttamiseksi esimerkiksi eri organisaatioiden moniammatillisissa työryhmissä.

Sosiaalityössä kohdattavat asiakkaiden ongelmalliset elämäntilanteet tai tapahtumat ovat usein monimutkaisia ja monisyisiä. Tämän epämääräisen kokonaisuuden pilkkominen, jäsentäminen ja käsitteellistäminen selkeisiin osa-alueisiin ei ole aivan yksinkertaista. Ottaen huomioon ihminen inhimillisenä ja vuorovaikutteisena kokonaisuutena ympäristössään, on ymmärrettävää, että ongelmallisten tilanteiden kausaalisuhteiden havaitseminen ei ole aina itsestään selvää. Näin ollen sosiaalityön kohteen nimeäminen ei ole yksiselitteistä. Mutta mikäli sosiaalityötä sanotaan tavoitteelliseksi muutostyöksi, sen kohteet, toimenpiteet ja tavoitteet on kyettävä määrittelemään. Luokituksessa haasteeksi nousee muun muassa se, kuinka tämä kohde nimetään ja määritellään riittävän selkeästi ja kattavasti sortumatta inhimillisen elämän eri ongelmavariaatioiden yksityiskohtaiseen listaamiseen ja asiakkaita kielteisesti leimaavien käsitteiden käyttöön.

2.3.2 Sosiaalityöntekijän toimenpiteet ja toiminnot

Mitkä sitten ovat ne sosiaalityöntekijän työvälineet, joilla asiakasta autetaan ongelmatilanteessaan? Työvälineet voivat olla joko teknisiä tai vuorovaikutukseen liittyviä. Konkreettisia tekoja kutsutaan toimenpiteiksi ja vuorovaikutuksellisia tekoja toiminnoiksi. Sosiaalityössä työvälineiksi voidaan määritellä kaikki ne toimenpiteet ja toiminnot, joiden käyttämisen tarkoituksena on pääseminen toivottuun lopputulokseen. Sosiaalityössä toimenpiteiden ja toimintojen kokonaisuuksia kutsutaan menetelmiksi. (Kivipelto 1999, 29-30.)

Sosiaalityön historiassa esiintyy muun muassa seuraavia menetelmänimikkeitä: ”yksilötyö”, ”perhetyö”, ”yhdyskuntatyö”, ”casework”, ”case management”, ”kriisityö”, ”verkostotyö”, ”läheisneuvonpito” ja ”ratkaisukeskeinen työ”. Käytetyt menetelmät muodostuvat siis erilaisista yksittäisistä toimenpiteistä ja toiminnoista, joille antaa vivahteensa se ideologia, joka on kyseisen menetelmän taustalla. Sosiaalityössä on vaikea osoittaa tiettyjä menetelmiä, toimenpiteitä tai toimintoja, jotka kiistatta toimisivat käytännössä ja jotka olisivat yksinomaan sosiaalityöntekijä-ammattiryhmän käytössä. Tämä osaltaan vaikeuttaa sosiaalityön määrittämistä.

Pohdittaessa sosiaalityöntekijän tehtäviä tai toimintoja ja vaikuttavuutta, on olennaista pohtia asiakkaan elämäntilanteen kannalta keskeisiä kysymyksiä, kuten voidaanko asiakkaan vaikeus poistaa tai vähentää sitä käytettävissä olevien etuuksien ja palvelujen avulla. Jos tämä on mahdollista, niin sosiaalityöntekijän tehtävänä on vain tuntea ja välittää tarpeelliset edut ja palvelut siten, että se tukee asiakkaan itsetuntoa ja omaa toimintakykyä. Sosiaalityöntekijä joutuu kuitenkin arvioimaan, onko asiakkaan elintason, turvallisuuden tai muiden elämönhallinnan elementtien puutteellisuus aiheuttanut sellaisia seurauksia, että esimerkiksi taloudellisten etuuksien ja käytettävissä olevien palvelujen lisäksi tarvitaan muutakin toimintakyvyn lisäämistä. Lisäksi sosiaalityöntekijä joutuu pohtimaan, ovatko asiakkaan ongelmallisen elämäntilanteen taustasyöt sellaisia, että asiakkaan toimintakykyyn ja hänen yhteisöön liittymisensä ja toimimisensa edistämiseksi tarvitaan vaikuttamista myös näihin taustasyihin. (Kananaja 1980, 45.)

Suomessa terveydenhuollossa toimivat sosiaalityöntekijät ovat luokitelleet sosiaalityöntekijän toimintoja ja toimenpiteitä teoksessa ‘Terveydenhuollon sosiaalityön luokitus’ 1998. Tässä luokituksessa näkökulmana on sekä asiakastason auttamistyö että organisaatiotason vaikuttamis-, opetus- ja hallintotyö (ks. luku 4.2).

2.3.3 Sosiaalityön tavoitteet ja vaikutukset

Sosiaalityössä tavoitteilla tarkoitetaan niitä asioita, joihin valituin työmenetelmin pyritään. Tavoite voi olla konkreettinen ja helposti mitattava (esim. asunnon saaminen) tai abstrakti ja vaikeasti mitattava asia (esim. elämänhallinnan paraneminen). Tavoitteiden saavuttamisen ja työskentelyn todellisten vaikutusten astetta on vaikea mitata.

Pohdittaessa sosiaalityössä luokiteltavia kokonaisuuksia, työn tavoitteiden ja vaikuttavuuden arvioiminen on noussut, tehtävän haasteellisuudesta huolimatta, yhdeksi keskeiseksi motiiviksi kehittää luokituksia ja tietokoneohjelmia. On korostettu näkemystä, jonka mukaan sosiaalityön ammatillisuuden yksi tärkeimmistä kriteereistä on se, mitä sosiaalityöntekijät tuottavat. Tästä tuotoksesta tulisi siis näkyä kolme ulottuvuutta: tekemisen alue tai taso, itse teko ja teon vaikutus. (esim. Kananoja 1986, 604–607; Paasio 1999, 19–21; Mäntysaari 1998, 1-2.)

Tavoitteiden saavuttamisen ja vaikutusten arvioiminen on sosiaalihuollossa kiistanalainen teema. Menetelmät vaikutusten seuraamiseen ja tulosten arviointiin eivät ole erityisen kehittyneet. On selvää, että sosiaalityön interventioiden erottaminen kaikkien muiden vaikuttavien tekijöiden joukossa on vaikeaa. Toisaalta sosiaalityöntekijän eettinen vastuu kuitenkin velvoittaa seuraamaan miten työ vaikuttaa asiakkaiden elämään. Se, pystytäänkö sosiaalityön luokituksella edesauttamaan vaikuttavuuden arviointia, jää nähtäväksi.

Sosiaalityöntekijöiden on joskus epäilty hoitavan vain ihmisten oireita eikä oireiden syitä eli varsinaisia ongelmia. Ottaen huomioon inhimillisen elämän monimutkaisuus on vaikea ennustaa, mikä teko tai menetelmä tuottaa toivotun lopputuloksen. Joskus oireiden lievittäminen voi käynnistää prosessin, joka ratkaisee myös oireen taustalla olevan ongelman. Joskus taas oireiden taustalla olevat syyt ovat sosiaalityöntekijän tai asiakkaan ratkaisemattomissa, kuten erilaiset fyysiset ja psyykkiset sairaudet, onnettomuudet ja taloudellinen lama. Näissä tilanteissa sosiaalityöntekijän tehtäväksi jää asiakkaan henkinen tukeminen ja asiakkaalle olennaisten auttajatahojen ja palvelujen etsiminen. Näiden eri tukimuotojen avulla lisätään asiakkaan toimintaedellytyksiä ja pidetään yllä asiakkaan toimintakykyä niin, että hänellä ja hänen läheisillään on mahdollisuus löytää voimavarat selviytyäkseen vallitsevassa tilanteessa.

Jos sosiaalityön kohteen käsitteellistäminen ja luokittelu on vaikeaa, niin sitäkin vaikeampaa on sosiaalityön vaikuttavuuden luokittelu ja arviointi. Edellä mainitun lisäksi arvioinnin tekee hankalaksi se, että ihmisten sosiaalisten ongelmien synty ei ole aina kertatapahtuma, vaan prosessi alati

muuttuvine tilanteineen. Aina tälle prosessille ei edes voida osoittaa alkueikä päättepistettä. Lisäksi prosessin suunta riippuu siitä, millaisia väliin tulevia toimenpiteitä tilanteisiin kohdistetaan ja millaisia muutoksia ihmiset toiminnallaan pyrkivät omassa tilanteessaan aikaansaamaan. Eri ihmisillä on eri tilanteissa erilaiset valmiudet (fyysiset, psyykkiset, kognitiiviset ja sosiaaliset) hallita niin voimavarojaan, tarpeitaan kuin tekojaankin. Vaikka ihmiset olisivat “objektiivisesti” katsottuna yhtä vaikeassa asemassa ja yhtä vaikean menneisyyden kokeneita, he saattavat yksilöinä tulkita tilanteensa moninaisesti ja toimia siinä aivan eri tavoin. Näin ollen sosiaalisten ongelmien tai ongelmallisten tilanteiden ratkaisusta voidaan puhua vain ehdollisesti. (Hänninen et. al 1994.)

3 Luokituksen tekninen laatiminen ja käyttäminen

Luokitus on ilmiön sisällön kuvailun väline. Luokituksia laadittaessa käytettävät käsitteet ja termit on määriteltävä, jotta luokitusten käyttäjät ymmärtäisivät luokan sisällön samalla tavalla ja näin luokitusten avulla kerätävä tieto olisi vertailukelpoista. Luokitusta laadittaessa asiat jaotellaan määrättyjen ominaisuuksien mukaan eri ryhmiin siten, että kukin asia tai yksikö kuuluu vain yhteen ryhmään. Luokittelun yhteydessä luokat nimetään ja niille annetaan tunnuksia eli koodit, jotta luokitusta voidaan hyödyntää tietotekniikan avulla tiedon tallentamisessa ja analysoimisessa sekä tiedon siirrossa. Luokitus ei ole sama kuin mittari tai tekojen laatustandardi. Luokitus ei kerro esimerkiksi teon laadusta tai anna toimintasuositusta, se ilmaisee pelkän olemassa olevan ilmiön tai teon.

Luokitukset muodostuvat yleensä pääluokista ja alaluokista sekä niiden määritteistä. Pääluokat jakautuvat alaluokkiin ja nämä edelleen yksityiskohtaisempiin alaluokkiin. Käyttötarkoituksesta riippuen voidaan valita yleisempi tai yksityiskohtaisempi taso. Luokituksen rakenteen tulee mahdollistaa myös yhä tarkemman toiminnan kuvaamisen avaamalla uusia alaluokkia. Näin luokitusta on mahdollista tarvittaessa täydentää. Epäselvyyksien välttämiseksi jokainen luokka on syytä kuvata lyhyellä sisältömäärittelyllä, niin että luokan sisältö konkretisoituu. (Kuntoutuspalveluluokitus 1997.) Tietoteknologian hyödyntämiseksi on luokat esitettävä myös koodeina, jotka voivat muodostua numeroista ja kirjaimista. Koodi voidaan siis rakentaa joko pelkästään luokan nimen symbolista tai sen lisäksi koodiin voidaan sisällyttää muitakin informaatiota, kuten mikä on asian vakavuusaste tai kuinka kauan asia on esiintynyt.

Se, kuinka karkeajakoinen tai yksityiskohtainen luokituksesta tehdään, riippuu kerättävän tiedon käyttötärpeesta. Hallinnollisiin tarpeisiin tarvitaan melko yleisluontoisia linjauksia, mutta päivittäisen asiakastyön kehittämisen saattaa vaatia melko yksityiskohtaisia luokituksia. Tästä syystä on hyvä käyttää ylä- ja alaluokkia. Yläluokat palvelevat yleisluontoisempaa tiedontarvetta kuin yksityiskohtaisemmat alaluokat.

Eri yhteyksissä luokituksille on annettu erilaisia vaatimuksia. Esimerkiksi hoitotyön luokitustarpeita kartoittaneen Sonnisen (2000, 58 – 61) mukaan käytännön työntekijät toivovat luokitukselta muun muassa seuraavaa: "... luokituksen tulee olla valtakunnallisesti yhtenäinen, sen tulee olla riittävän yksinkertainen, ei liian yksityiskohtainen, mutta kuitenkin kaiken kattava

ja asiakaslähtöinen ...”. Toisin sanoen vaatimukset luokituksille ovat moninaiset, jopa ristiriitaiset. Lääketieteen luokituksia laadittaessa on havaittu, että erityisesti pitkälle erikoistuneet ammattilaiset haluavat kuvata oman työnsä erittäin tarkkaan, minkä seurauksena luokituksesta tulee hyvin hienojakoinen ja raskas käyttää. Tämä taas johtaa siihen, ettei luokitusta käytetä riittävän huolellisesti. (Mattila 2000, 616.)

Lääketieteen puolella luokitusten laatimisen riskinä onkin nähty, että jos luokitus liiaksi yrittää vastata eri toimijoiden tarpeisiin, siitä ei ole enää kenellekään hyötyä, koska siitä tulee niin monimutkainen. Esimerkiksi lääketieteen ICD-luokitusta (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) on kritisoitu seuraavasti: “ICD on muuttunut yhdeksän tarkistuskerran jälkeen varsin monimutkaiseksi. Nyt sen on vaikea enää tyydyttää ketään. Luokitusjärjestelmillä ei ole yhtenäistä käsitteellistä teemaa, teoriaa tai organisaatiota ja se yrittää vastata politiikan tekijöiden, statistikkojen, maksumiesten, johtajien, klinikkujen ja tutkijoiden tarpeisiin sosioekonomisesti ja kulttuurisesti monimuotoisissa oloissa ympäri maailmaa.” (ICPC 1993, 28 lainaa Whitea 1985.)

Kun luokituksen rakenteesta ja luokkien sisällöstä on päästy yhteisymmärrykseen, on vielä pitkä matka niiden luotettavaan hyödyntämiseen. Luokituksen laatimisessa käsitteiden määrittelyllä on keskeinen rooli. Mikäli luokituksessa käytettyjä käsitteitä ei ole määritelty tarkasti, luokituksen avulla saatu tieto on sattumanvaraista, koska käytetyt käsitteet voidaan ymmärtää eri tavoin. Toisaalta on todettu, että eri työntekijät voivat tehdä samastakin asiakastilanteesta erilaisen ongelmamäärittelyn, riippuen esimerkiksi työntekijän mielenkiinnon kohteista tai oppisuuntauksesta erikoistumis- tai täydennyskoulutuksessa. Lisäksi työntekijöiden kirjaamistarkkuus vaihtelee. Jos kirjaaminen tapahtuu vasta päiviä asiakastilanteen jälkeen, niin kirjaus voi olla puutteellinen tai virheellinen. (Steyaert 1992, 21 – 29.)

Luokituksen käyttö ja sen avulla kerätyn tiedon sattumanvaraisuutta lisää, jos sosiaalityöntekijät eivät ole yksimielisiä luokituksen sisällöstä tai varmoja luokitusten avulla kerätyn tiedon käyttötarkoituksesta. Tällöin työntekijät voivat vähätellä kirjaamisen merkitystä ja tekevät sen laiskasti ja huolimattomasti. Toisaalta oivallus luokitusten avulla kerätyn tiedon vaikutuksesta esimerkiksi yksikön rahoitukseen saattaa johtaa luokitusten väärinkäyttöön. (Mattaini et al. 1991, 260 – 266.)

Luokituksia hyödynnettäessä tulisi muistaa, että se on vain yksi tiedon tuottamisen, jäsentämisen, tilastoinnin ja analysoinnin apuväline. Luokitus ei ole itsenäinen tiedontuottaja. Luokitusten avulla kerätty tieto on pelkkää dataa eli havaintoaineistoa, josta on vielä matkaa tiedoksi ja ymmärrykseksi todellisuudesta ja sen rakenteesta. Toisin sanoen luokitusten hyödyntämi-

nen vaatii aina aineiston analyysin ja tulkinnan. Ilman huolellista tulosten tulkintaa luokitusten käyttö tiedonkeruun apuvälineenä voi johtaa sosiaalityössä esiin tulevien inhimilliseen elämään liittyvien asioiden ja toimintojen liialliseen yksinkertaistamiseen. On punnittava, mitä tietoa ja mihin tarkoituksiin luokitusten avulla kerätään ja mihin käyttötarkoituksiin tarvitaan muunlaisia tiedonkeräämismenetelmiä.

Edellä kerrotun perusteella voidaan tunnistaa seuraavat periaatteet, jotka tulee huomioida sosiaalityön luokitusta laadittaessa:

- A. Sosiaalityön luokituksen perustana tulee olla sosiaalityön eettiset periaatteet. Luokituksessa ei esimerkiksi saa käyttää sosiaalityön asiakkaita kielteisesti leimaavia tai loukkaavia käsitteitä.
- B. Luokituksessa käytetyt keskeiset käsitteet ja käsitteiden keskinäinen suhde tulee määritellä.
- C. Luokituksen tulee olla looginen kokonaisuus. Se muodostuu pää- ja alaluokista sekä niiden määritteistä. Jokainen luokka on esitettävä myös koodimuotoisena.
- D. Luokkien tulee olla toisensa poissulkevia. Yksi asia voi kuulua vain yhteen luokkaan.
- E. Luokituksen ei tule olla liian karkea- eikä liian hienojakoinen.
- F. Luokkien tulee olla tasapainoisia toisiinsa nähden. On vältettävä esimerkiksi suuria dominoivia luokkia.
- G. Luokituksen rakenteen on oltava sellainen, että se mahdollistaa luokituksen täydentämisen.
- H. Luokituksen tulee olla selkeä ja helppokäyttöinen.
- I. Sosiaalityön luokituksessa tulee huomioida yhtymäkohdat muiden sosiaali- ja terveydenhuollon luokitusten kanssa.
- J. Luokituksen tulee olla hyödynnettävissä tietoteknologian avulla.

4 Sosiaalityön luokituksia ja luokitusluonnoksia

4.1 Suomalaisten sosiaalityön luokitusten kartoittaminen

Suomessa sosiaalityön valtakunnallista luokitusta ei ole. Stakesin valtakunnallisesti keräämät tilastot sosiaalitoimistojen lastensuojelusta, toimeentulosta sekä lasten elatuksesta ja huollosta ovat ainoita sosiaalityötä sivuavia osioita, joissa käytetään valtakunnallisesti sovittuja luokkia. ([Http://www.stakes.fi/tilastot/index.html](http://www.stakes.fi/tilastot/index.html)) Valtakunnalliset sosiaalityön tilastot³ kuvaavat erittäin suppeaa osaa sosiaalityöstä. Näin ollen ne ovat riittämättömiä esimerkiksi kunta- tai toimintayksikkötasoiseen sosiaalityön suunnitteluun ja seurantaan. Tästä syystä monissa sosiaalityön yksiköissä kerätäänkin eri menetelmin tietoa omiin tarpeisiin. Näitä eri tarpeisiin tehtyjä toimintayksikkökohtaisia luokituksia etsittiin Sosiaalityön luokitus –projektissa vuonna 2000.

3 Yhteenveto valtakunnan tasolla Stakesin ylläpitämistä sosiaalityöhön liittyvistä tilastoista:

- 1) **Lastensuojelutilasto:** mm. lapsen ikä, sukupuoli, sijoitusperuste (avohuollon tukitoimi, kiireellinen huostaanotto, huostaanotto, tahdonvastainen huostaanotto, jälkihuolto, yksityinen sijoitus) sijoitusaika ja –paikka.
- 2) **Toimeentulotukitilasto:** mm. varsinaista ja ehkäisevää toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien ja yksinäisten aikuisten ikärakenne, kotitaloustyyppi, sosioekonominen asema, pääasiallinen tulolähde sekä toimeentulotuen tarpeeseen johtaneet taustatekijät, tuen kesto ja markkamäärä vuodessa. Toimeentulotuen ennakkotilasto sisältää kuntien ilmoittamia ennakkotietoja toimeentulotukea saaneista kotitalouksista ja toimeentulotuen menoista.
- 3) **Lapsen elatus ja huoltotilasto:** mm. elatustukea saaneiden lasten määrä, elatusvelvollisten määrä, suoritettu elatustuki, elatusvelvollisilta perityn tuen määrä, perittävänä oleva elatusapu, elatustuen takaisin perintä, vahvistettujen elatussopimusten määrä, lasten määrä, joiden isyys vahvistettu, vahvistetut sopimukset lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja asumisesta, tuomioistuimelle annettujen selvitysten määrä.

Suomen eri lääneissä, kunnissa ja järjestöissä käytössä tai kehitteillä olevia sosiaalityön luokituksia haettiin puhelin- ja sähköpostikyselyin, lehti-ilmoituksin alan lehdissä (Perusturva-, Sosiaalityöntekijä-, Sosiaaliturva- ja Dialogi-lehti) sekä ”puskaradion” avulla. Puhelinkysely oli suunnattu eri kuntien sosiaalityön johtajille ja suunnittelijoille, jotka olivat olleet mukana kehittämässä sosiaalitoimistojen Pallas-perhehuoltojärjestelmän ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ -osiota 1990-luvun puolivälissä. Lisäksi puhelinkysely tehtiin muutamalle Sosiaalityöntekijäin Liiton jäsenyhdistyksen puheenjohtajalle. Yhteyttä otettiin seuraaviin yhdistyksiin: Sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijät ry, Päihdehuollon sosiaalityöntekijät ry, Kasvatus- ja perhe-neuvolan sosiaalityöntekijät ry ja Koulukuraattorit ry. Sähköpostikysely lähetettiin eri lääninhallitusten sosiaalineuvoksille ja sosiaalitarkastajille. Kyselyn avulla haettiin tietoa läänin alueella olevista yhdyshenkilöistä, joilla voisi olla tietoa sosiaalityön luokituksista. Myös sosiaalitoimen tietojärjestelmätoimittajien kautta pyydettiin vinkkejä kunnista, joissa on aktiivisesti pohdittu sosiaalityön luokituksia ohjelmistojen uusimisen yhteydessä.

Lääninhallitukseen tehtyjen sähköpostikyselyjen tulokset:

Länsi-Suomen lääni: Ei tietoa sosiaalityön luokitustoiminnasta läänin alueella.

Lapin lääni: Ei tietoa sosiaalityön luokitustoiminnasta läänin alueella.

Oulun lääni: Läänissä ei varsinaista luokitustoimintaa, mutta sosiaalityötä ollaan tuotteistamassa ja sitä kautta aihe on ajankohtainen.

Itä-Suomen lääni: Ei varsinaista luokitustoimintaa, mutta lääninhallituksen käytössä karkea sosiaalityön tehtäväkentän luokitus.

Etelä-Suomen lääni: Ei vastausta.

Puhelinkeskustelujen perusteella sosiaalityön luokitustoiminta on alkanut viritä ajatuksena eri kaupungeissa. Yksi syy siihen on kunnissa aktiivisesti levinneet sosiaalityön tuotteistamis- ja laadun kehittämishankkeet. Lisäksi monissa kunnissa sosiaalityöntekijöiden käyttämien ohjelmistojen uusimisaika lähenee.

Kaupunkeihin tehtyjen puhelinkyselyjen tuloksia:

Jyväskylä: Luokituksia ei ole mietitty ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ -ohjelman suunnitteluprosessin jälkeen, ohjelma ei ole käytössä.

Kuopio: ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ –ohjelman kehittämistä ja sosiaalityön luokitustyötä jatketaan ‘Sosiaalityön laadun parantaminen tietotekniikan avulla’ -projektissa.

Lahti: Luokituksia ei ole mietitty ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ –ohjelman suunnitteluprosessin jälkeen. Sosiaalityöntekijät käyttävät ohjelmaa vaihtelevasti asiakastyönsä tukena. Ohjelman ongelmaksi nähdään, ettei sillä voi tehdä tilastollisia kuvauksia koko asiakaskunnasta.

Oulu: ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ –ohjelmaa ei käytetä. Oulussa suunnitellaan sosiaalityön luokitushankeen käynnistämistä osana sosiaalityön tuotteistamista ja laadunparantamista.

Pori: Luokituksia ei ole mietitty ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ -ohjelman suunnitteluprosessin jälkeen, ohjelma ei ole käytössä. Porin sosiaalitoimiston kaksi sosiaalityöntekijää on mukana kontrolliryhmässä Kuopion sosiaali- ja terveystoimistossa toteutettavassa hankkeessa ‘Sosiaalityön laadun parantaminen tietotekniikan avulla’.

Tampere: ‘Sosiaalityön vaikuttavuus’ –ohjelmaa ei käytetä. Suunnitteilla sosiaalityön luokitustyön aloittaminen ja sosiaalityön huolto-suunnitelman uusiminen.

Vantaalla ei ole varsinaisesti sosiaalityön luokituksia. ISO –laatu-järjestelmä ja tuotteistamisasiat ovat käynnissä.

Espoossa on meneillään ProSalus –ohjelmistohanke, jossa sosiaalityötä on luokiteltu.

Helsingin sosiaalitoimistossa on ollut käytössä erilaisia sosiaalityötä koskevia luokituksia. Helsingin sosiaalivirastossa ollaan luopumassa käytössä olleesta asiakastietojärjestelmästä ja uusimassa ohjelmistoja. Helsingissä ollaan aloittamassa sosiaalityön tuotteistaminen ja sosiaalityön luokitustyö.

Vaasan sosiaalitoimistossa on hahmoteltu sosiaalityön luokitusta. Tavoitteena saada aikaan tilastointijärjestelmä sosiaalityön asiakkuuksille ja sosiaalityössä käytetyille työmuodoille.

Kaarinan sosiaalitoimistossa on tehty sosiaalityön luokitusta, jonka tavoitteena on ollut auttaa hinnoittelemaan sosiaalitoimen palveluja.

Rovaniemen maalaiskunnassa ja *Nurmeksessa* sosiaalitoimiston luokitusten kehittäminen on liittynyt kaupunkien tulosseurannan ja tilastoinnin kehittämiseen.

4.2 Suomalaisia sosiaalityön luokituksia ja luokitushahmotelmia

Muutamit sosiaalityöntekijät eri puolilta Suomea vastasivat etsintäkuuluihin ja kertoivat työyksiköidensä luokitushankkeista. Tällä tavoin eri organisaatioiden sosiaalityöntekijät ovat samalla osoittaneet halukkuutensa tarttua haasteeseen ja lähteä yhdessä pohtimaan vaativan tehtävän ratkaisua. Löydettyjen luokitusten sisältö, tarkkuus ja laatu vaihtelevat melkoisesti ja käytetyissä käsitteissä ja luokissa on määrittelemättömyyttä ja epäsystemaattisuutta. Tästä huolimatta luokitushahmotelmista saa oivallisia vihjeitä muun muassa sosiaalityön käytännössä käytetyistä käsitteistä ja sosiaalityöntekijöiden arkityöstä.

Suomesta löydettyistä luokituksista kaksi, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityön luokitus ja Kuopion sosiaalitoimiston luokitus, on julkisesti esitelty tai ilmestynyt julkaisuna. Tästä syystä nämä kaksi esitellään tässä raportissa muita tarkemmin. Muista luokituksista, jotka ovat vasta hahmotelmia ja edelleen työstettävänä, kerrotaan lyhyesti, lähinnä mainintana. Tämä siksi, että keskenkäisiä töitä ei ole mielekäästi esitellä, mutta toisaalta on tärkeä saada käsitys missä päin Suomea sosiaalityön luokituksia on laadittu ja mihin tarkoituksiin. Eri paikkakuntien luokituksia tullaan hyödyntämään valtakunnallisen sosiaalityön luokitussuosituksen rakentamisessa ja sanastotyössä.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityön luokitus

Suomen Kuntaliitto ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityöntekijät ry. ovat laati-neet yhteistyössä julkaisun Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityön luokitus - Opas luokitusten käyttöön ja näkökulmia palvelujen kehittämiseen (1998). Tämän luokituksen tavoitteena on: 1) Hahmotella sosiaalityön yhteinen sisältö

sairaaloissa, terveyskeskuksissa, kuntoutuslaitoksissa sekä muussa terveydenhuollossa. 2) Saada aikaan työn sisällöstä tiivis jäsenitys, jota voidaan käyttää apuna mm. palvelujen tilastoinnissa, atk-seurannassa, toiminnan suunnittelussa ja palvelujen sisältöä määriteltäessä. 3) Antaa konkreettinen kuva myös sidosryhmille ja muille asiakkaille siitä, mitä kaikkea sosiaalityö terveydenhuollossa sisältää. (Holma 2001, 15-19.)

Luokitustyö on lähtenyt liikkeelle käytännön toiminnasta eli siitä, mitä sosiaalityöntekijä tekee auttamistyössään. Sosiaalityöntekijä arvioi, tukee, neuvoo ja ohjaa, tekee yhteistyötä, turvaa potilaiden toimeentulon ja antaa asiantuntija-apua. Lisäksi tulevat vaikuttamis-, opetus- ja hallintotyö. Näistä on johdettu pääluokat. Luokitus erittelee sosiaalityön sisältöä eikä siksi anna välineitä kuvata työn määrää tai resurssien käyttöä, sosiaalityön tuloksellisuutta tai vaikuttavuutta, työmenetelmiä, laadun tai vaativuuden tasoa eikä potilaiden tai potilasryhmien sosiaalisia ongelmia. (Holma 2001, 15-19.)

Terveydenhuollon sosiaalityön luokitus (1998) muodostuu viidestä pääluokasta, jotka jakautuvat tarkempiin alaluokkiin. Luokitusta luetaan pääluokista käsin: pääluokan aihekokonaisuus määrittää sen alaluokkia. Tarkastelutaso voidaan valita sen mukaan, miten yksityiskohtaisesti sisältöä halutaan kuvata.

S1 Sosiaalinen arvio

- sosiaalisen tilanteen yleisarviointi ja yksilöllinen selvittäminen
- sosiaalityöntekijän lausunto

S2 Sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen

- psykososiaalinen työ
- sosiaalista toimintakykyä tukeva ohjaus ja neuvonta
- palvelujen koordinointi ja moniammatillinen yhteistyö

S3 Toimeentulon turvaaminen

- toimeentuloon liittyvä ohjaus ja neuvonta ja viranomaisyhteistyö

S4 Asiantuntijatyö

- kouluttajana ja työnohjaajana toimiminen
- yhteiskunnallinen vaikuttaminen

S9 Sosiaalityön hallinto

- toimialahallinto
- tutkimus, kehittäminen ja laadunhallinta

Kolme ensimmäistä pääluokkaa (S1, S2 ja S3) ovat liitettävissä yksittäiseen potilaaseen suorana asiakaskohtaisena työnä. Pääluokan neljä kuvaama asiantuntijatyö (S4) on epäsuoraa potilaan hoitoon tai palvelujen laa-

tuun liittyvää työtä, joka ei kohdistu yksittäiseen asiakkaaseen. Pääluokan yhdeksän (S9) kuvaama hallinto ja kehittäminen on sosiaalityön tekemisen edellytyksiä varmistavaa työtä. (Holma 2001, 15-19.)

Vanhustenhuollon sosiaalityön luokitus

Neljä vanhustenhuollon sosiaalityöntekijää ovat tehneet harjoitustyönään Vanhustenhuollon sosiaalityön luokituksen Tampereen yliopiston sosiaalityön Mentor-koulutuksessa. Vanhustenhuollon sosiaalityönluokitus on tehty pitkälti Terveystieteiden sosiaalityön luokituksen pohjalta. Pääluokat ovat samat, mutta alaluokkiin on tehty joitakin tarkennuksia. Luokitus on tehty niin, että se kattaisi sekä avo- että laitospuolen vanhustenhuollon sosiaalityön. (Niemi et al. 2000.)

Harjoitustyön olennaista antia on se, että luokitusta on testattu käytännössä ja kirjattu luokituksen hyviä ja huonoja puolia. Harjoitustyö osoittaa luokituksen auttavan sosiaalityöntekijöitä jäsentämään ja kuvaamaan työtään sekä analysoimaan työnsä painopistealueita. Luokitusten käytön yhtenä merkittävimpana pulmana oli tullut esiin, että sosiaalityöntekijän oli ollut erittäin vaikea päättää, mihin luokkaan kukin toiminto kuuluisi, kun se olisi sopinut useaan eri luokkaan tai sitten ei tuntunut löytyvän lainkaan sopivaa luokkaa. Toisin sanoen luokituksen laatiminen, niin että se on riittävän kattava ja luokat ovat toisensa poissulkevia, on vaativa tehtävä. (Niemi et al. 2000.)

Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksen sosiaalityön luokitus

Kuopion kaupungin sosiaali- ja terveyskeskuksessa toteutetussa 'Sosiaalityön laadun parantaminen tietotekniikan avulla' -projektissa, 'Vaikuttavuus' -ohjelmaosion rakentamisessa, on luokiteltu sosiaalityön asiointiperusteita ja laadittu mittari asiakkaan kanssa yhdessä asetettujen tavoitteiden toteutumisen analysointiin. Asiointiperuste -termillä on luokituksessa kuvattu niitä asioita, joista sosiaalityössä on ollut tapana puhua asiakkaan ongelmina tai avuntarpeen syinä. Kuopiossa asiointiperuste-käsitettä on päädytty käyttämään siksi, että sosiaalityön asiakasvastaanotolla asiointiin on olemassa jokin peruste, minkä vuoksi tällaiseen kanssakäymiseen ryhdytään. Lisäksi 'asiointiperuste' -termiä on pidetty neutraalimpana kuin 'ongelmat' -termiä. (Kauppila 2001, 27-29.)

Asiointiperusteiden luokat ovat samat kuin keskeisimmät elämäalueet inhimillistä turvattomuutta tarkastelleissa väestötutkimuksissa (Niemelä 1991). Lisäksi on otettu mukaan sellaiset luokat, jotka kuvaavat sosiaalityön organisoinnin piirteitä ja toisaalta työn sisällöllisen erikoistumisen piirteitä so-

siaalitoimessa, kuten ‘lasten elatus-, huolto-, ja tapaamisoikeussopimusten laatiminen’, ‘perhehoitoon tai adoptioon liittyvät asiat’ ja ‘maahanmuuttajuuteen liittyvät asiat’. (Kauppila 2001, 27-29.)

Asiointiperuste –luokituksen lisäksi kyseessä olevaan ohjelmaosioon on otettu mukaan myös sosiaalityön kohde -luokitus, joka on muodostettu asiointiperusteiden luokittelun pohjalta (samat luokat). Sosiaalityön kohde ilmaisee asian, johon sosiaalityön keinoin pyritään saamaan muutosta. Yhteistyön vaikuttavuuden arvioimiseksi asiakas ja työntekijä arvioivat asiakkaan lähtötilannetta, sosiaalityön kohteeksi valitussa asiassa, asteikolla 1 – 5 (erittäin huono – erittäin hyvä) ja työskentelyn edetessä asteikolla 1 – 5 (huonontunut paljon – parantunut paljon). Lisäksi on luokiteltu asiakkaan tilannemuutokseen vaikuttaneita päätekijöitä. (Kauppila 2001, 27-29.) Tässä luokituksessa luokkien sisältöä ei ole vielä määritelty eikä luokkia jaettu pää- ja alaluokkiin.

Asiointiperusteet

1. asumiseen liittyvät asiat (esim. asunnottomuus)
2. taloudelliseen toimeentuloon liittyvät asiat
3. työhön/työelämään liittyvät asiat (esim. työttömyys)
4. koulunkäyntiin/opiskeluun liittyvät asiat
5. erityisesti vammaisuuteen liittyvät asiat
6. erityisesti päihdeongelmaan (omaan tai läheisen) liittyvät asiat
7. muut terveydentilaan (omaan tai läheisen) liittyvät asiat
8. lasten elatus-/huolto-/tapaamisoikeussopimusten laatiminen
9. perhehoitoon/adoptioon liittyvät asiat
10. muut lasten huoltoon ja kasvatukseen liittyvät asiat
11. muut ihmissuhteisiin liittyvät asiat
12. vapaa-ajan viettoon/harrastuksiin (omiin tai läheisen) liittyvät asiat
13. tuki/apu elämäntilanteen kokonaisuuden hallintaan
14. maahanmuuttajuuteen liittyvät asiat

Kaarinan sosiaalitoimiston sosiaalityön luokitus

Kaarinan luokitus on lähtenyt liikkeelle toimintolaskennasta, jonka tavoitteena on ollut saada jokaiselle kaupungin toimintatuotteelle hinta. Luokitus on laadittu sosiaalityön ajankäytön seurantaan varten toimintalaskennan ja hallinnon näkökulmasta. Tarkastelussa on ollut mukana lastensuojelun ja toimeentulotuen sosiaalityö sekä päihde- ja pakolaistyö. Luokitus kuvaa sosiaalityöntekijän toimintoja laajoilla käsitteillä ja luokilla, esimerkiksi pää- ja alaluokkien keskinäistä tai sisäistä hierarkiaa ei ole vielä tarkoin mietitty. Pääluokat ovat: 1) suora asiakastyö, 2) verkostotoiminnot ja 3)

tukitoiminnot. Suoraan asiakastyöhön kuuluu sosiaalinen arviointi (esim. selvitys, henkilötutkinta), sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen (esim. yksio- ja perhetapaamiset) ja sosiaaliseen toimintakykyyn puuttuminen/kontrolli (esim. huostaanotto, sijoittaminen). Verkostotoimintaan sisältyy sosiaali- ja terveystoimen omat yhteistyökumppanit ja tukiryhmät sekä muiden organisaatioiden yhteistyökumppanit. Tukitoimintoihin kuuluvat muun muassa toimistotyöt, tilastoinnit ja koulutukset. (Koli 2000.)

Vaasan sosiaalitoimiston sosiaalityön luokitus

Vaasan sosiaalitoimiston tavoitteena on ollut saada aikaan luokituksen avulla tilastointijärjestelmä, jonka avulla voitaisiin kerätä tietoa muun muassa siitä, millaisia ongelmia tai mihin asioihin liittyviä avuntarpeita asiakkailta on ja mikä on niiden vaikeusaste, mitä sosiaalityössä tehdään (sosiaalityön työmuodot) ja mitä sosiaalityön keinoin saadaan aikaiseksi. Erityisesti päätäjille halutaan osoittaa sosiaalityön monikerroksisuus.

Vaasan luokitushahmotelman pääluokat ovat:

- 1) sosiaalityön tarve,
- 2) sosiaalityön organisointitaso,
- 3) sosiaalityön muodot ja
- 4) palvelut.

Sosiaalityön tarve –luokan alaluokkia ovat muun muassa: taloudelliset vaikeudet, asumiseen liittyvät vaikeudet ja päihteisiin liittyvät vaikeudet. Sosiaalityön organisointi –luokka on jaettu kolmeen alaluokkaan; perussosiaalityö, alueen lastensuojelutyö ja erityislastensuojelutyö. Sosiaalityön muodot –luokan alaluokkina ovat muun muassa: kartoitus, neuvonta ja taloudellinen avustaminen. Palvelut –luokkaan kuuluvat muun muassa asumispalvelut, päihdehuollon palvelut ja kotipalvelu. Luokitus on vielä hahmoteluasteella, näin ollen käytetyt käsitteet ja luokat ovat vielä määrittelemättä ja hiomatta. (Sten 2000.)

Rovaniemen maalaiskunnan ja Nurmeksen kaupungin sosiaalityön luokitus

Sosiaalityön luokitus on laadittu Rovaniemen maalaiskunnan sosiaalityön yksikössä vuosina 1992 – 1995 ja se on jonkin verran täydentynyt Nurmeksen kaupungin sosiaalityön yksilössä vuosina 1998 – 2000. Luokitus on pitkälti palvelujen ja tukitoimien luokittelamista ja se liittyy kaupungin tuloseurannan tilastoinnin kehittämiseen. Näin ollen näkökulma on pitkälti hallinnollinen. Yhteys Rovaniemen maalaiskunnan ja Nurmeksen välillä tulee siitä, että luokitusta rakentamassa ollut sosiaalityöntekijä on siirtynyt Rovaniemen maalaiskunnasta Nurmekseen ja pyrkinyt jatkamaan luokituksen jalostamista ja problematisointia.

Palvelut on luokiteltu:

- asiakaskohtaiseen sosiaalityöhön,
- määrittävään sosiaalityöhön,
- järjestävään sosiaalityöhön,
- rakenteelliseen sosiaalityöhön,
- hallinnolliseen työhön ja
- toimistotyöhön.

Asiakaskohtaisen sosiaalityön luokituksessa on mainittu muun muassa kotikäynnit, verkostokokoukset ja yksilöhaastattelut. Määrittävässä sosiaalityössä on luokiteltu muun muassa sosiaalitoimistossa tehtäviä selvityksiä ja lausuntoja sekä lastensuojelulainmukaisia päätöksiä. Järjestävään sosiaalityöhön liittyy lähinnä toimeentulotukeen sekä asumis- ja kuntoutuspalvelupäätöksiin liittyvää luokittelua. Rakenteellinen sosiaalityö on lähinnä erilaisten raportointitapojen (tutkimus, selonteko, aloite) ja –sisältöjen (visio, strategia, ohjelma) luokittelua. (Teerimäki 2000.)

Helsingin aluesosiaalityön kuvaus

Helsingin sosiaaliviraston ”Aluesosiaalityön jäsenys ja palvelukuvaus” ei itse asiassa ole varsinainen sosiaalityön luokitus, vaan se on sosiaalitoimistossa käytettyjen käsitteiden jäsentämistä ja määrittelyä. Tehty jäsenys on ideaalikuvaus siitä mitä sosiaalityössä voitaisiin tarjota (palveluohjausta, akuuttipalvelua, muutostyötä ja asiantuntija- ja kehittämispalveluja). Jäsenyksen tavoitteena on ollut tehdä näkymätön näkyväksi. Se antaa sanoja sosiaalityölle sen kuvaamista, kehittämistä ja arviointia varten. Aluesosiaalityöllä tarkoitetaan tässä tapauksessa lähinnä toimeentulotuen ja päihdehuollon sosiaalityötä. Jäsenystä ei ole vielä hyödynnetty virallisesti. Jäsenyksen käyttökelpoisuutta arvioidaan edelleen ja jatkossa sitä tullaan käyttämään apuna sosiaalityön tuotteistamisessa ja luokituksessa. (Kilponen 2000; Aluesosiaalityö 2000.)

Koulukuraattoreiden ja koulupsykologien luokitus

Etelä-Suomen lääninhallituksen koordinoima koulupsykologien ja koulukuraattorien yhteinen luokitus –hanke on käynnistynyt keväällä 1999 osana ‘Oppilashuollon asiakaspapereiden ylläpito, arkistointi ja tilastointi atk:lla’ –projektia. Hankkeen tavoitteena on laatia luokitus, jonka avulla voidaan tuottaa materiaalia kuraattorien työn sekä koulun toiminnan ja opetuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Luokituksen kehittämiseen on osallistunut muun muassa Espoon, Helsingin, Karjaan, Kotkan, Lohjan ja Vantaan koulukuraattorit ja koulupsykologit. Luokitustyö on melko pitkälle edennyt, mutta sen testaaminen ja jalostaminen tietokonesovellusta varten ovat vasta alkamassa, joten luokitusta ei haluta vielä tässä vaiheessa tarkemmin esiteltävän.

Luokitus keskittyy lähinnä oppilaan taustatietojen ja vaikeuksien diagnostisen tarkkaan luokitteluun sekä yhteistyötahojen ja lapsen selviytymistä tukevien toimenpiteiden luokitteluun. (Laaksonen 2000.)

4.3 Ulkomaisia sosiaalityön luokituksia ja luokitushahmotelmia

Ulkomaisia luokituksia etsittiin muun muassa suorilla yhteydenotoilla sosiaalityön tutkimus- ja koulutusyksiköihin sekä sosiaalityön järjestöihin. Yhteyttä otettiin muun muassa seuraaviin maihin ja organisaatioihin: Norjaan (Norwegian Union of Social Educators and Social Work), Iso-Britanniaan (The National Institute for Social Work NISW), Yhdysvaltoihin (The National Association of Social Workers NASW) ja Hollantiin (The Netherlands Institute for Care and Welfare, NIZW).

Lisäksi suomalaisten sosiaalityön edustajien mukana lähetettiin vuonna 2000 ”etsintäkuulutuksia” erilaisiin sosiaalityön kansainvälisiin konferensseihin, kuten Kanadaan, Montrealissa pidettyyn IFSW:n (International Federation of Social Workers) sosiaalityön maailman konferenssiin kesällä 2000 ja Bratislavassa olleeseen IFSW:n Euroopan alueen edustajien työkokoukseen keväällä 2000.

Eri maissa luokituksia on tehty toimintayksiköittäin eri näkökulmista ja erilaisiin tarpeisiin ilmeisesti hyvinkin paljon, mutta niitä ei ole julkaistu eikä niistä ole juurikaan käyty kansallista tai kansainvälistä keskustelua. Artikkeleita sosiaalityön luokituksista löytyy erityisesti 1980-luvun loppupuolelta ja 1990-luvun puolivälistä. Nämä artikkelit koskevat lähinnä Hollannissa, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa käytyä luokituskeskustelua.

Esimerkiksi Iso-Britanniasta löydetty luokitukset ovat lähinnä laadukkaan sosiaalityön työprosessin eri vaiheiden luokittelua. Laajalti julkisuutta saaneita sosiaalityön luokituksia ei ulkomailta juuri löytynyt. Yksittäisiä luokitushahmotelmia löytyy eri organisaatioista, kuten lastensuojelun sijaishuollosta, mutta niiden käyttötarkoitus on epäselvä, lisäksi luokitusten sisällöt ovat hyvin seikkaperäisiä ja epäjohdonmukaisia. Tästä syystä kaikkia yksittäisiä ulkomaisia luokitusluonnoksia ei ole esitelty tässä raportissa.

Eri maissa sosiaalityö määritellään eritavoin. Suomessa sosiaalityö määritellään yleensä ammatillisesta näkökulmasta. Vastaavasti Kansainvälinen sosiaalityön järjestö International Federation of Social Work (IFSW) määrittelee sosiaalityön hyvin laajasti koskemaan lähes kaikkea sosiaalialaan kuu-

luvaa toimintaa (<http://www.ifsw.org>). Sosiaalityö voidaan siis nähdä yhtenä tieteenalana tai ideologiana, jonka alla on useita eri koulutustasoja vaativia ammatteja ja tehtäviä. Sosiaalityön epäyhtenäinen määrittely tuo haasteen mahdolliselle sosiaalityön kansainvälisen luokituksen luomiselle.

Yhdysvallat: PIE, Person in Environment

Sosiaalityön oman kelvollisen luokituksen ja sanaston puuttuessa yhdysvaltalaiset sosiaalityöntekijät hyödynsivät 1980-luvun loppupuolella DSM-III-R (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) –luokitusta, joka oli kehitetty psykiatrien käyttöön. Sosiaalityöntekijät käyttivät DSM -luokitusta lähinnä pelkästään mielenterveysasiakkaiden vakuutushakemuksissa. Psykiatrien käyttämää luokitusta pidettiin perusteltuna, koska sosiaalityöntekijät ovat paljon tekemisissä henkisesti sairaiden kanssa. DSM:ssä nähtiin kuitenkin runsaasti puutteita, koska se ei esimerkiksi ottanut huomioon asiakkaiden elinympäristöön liittyviä tekijöitä. Näin ollen DSM-III-R:n liitteeksi alettiin kehittää ”Person in Environment” (PIE) –koodaussysteemiä. (Kirk et al.1989, 298 – 304.)

PIE on luokitus aikuisasiakkaiden sosiaalisen toiminnan ongelmille, jotka aiheutuvat muun muassa ympäristöstä sekä asiakkaan fyysisestä tai psyykkisestä terveydentilasta.

Ongelmien pääluokat ovat:

- 1) Taloudelliset ja perustarpeisiin liittyvät ongelmat
- 2) Koulutukseen liittyvät ongelmat
- 3) Terveysteen ja turvallisuuteen liittyvät ongelmat
- 4) Oikeudelliset ongelmat
- 5) Vapaaehtoisuuteen liittyvät ongelmat
- 6) Tunnesuhteiden ongelmat.

Lisäksi PIE:ssä käytetään mittareita, joilla mitataan:

- 1) asiakkaan ongelmien vakavuutta (asteikko 0–5; ei ongelmia – katastrofi),
- 2) asiakkaan ongelmien kesto (asteikko 0-5; 2 viikkoa tai vähemmän – enemmän kuin 5-vuotta)
- 3) asiakkaan mahdollisuuksia selviytyä ongelmistaan (asteikko; 0-5; huomattavasti selviytymiskeinoja – ei laisinkaan selviytymiskeinoja).

Systemissä suositellut interventiokeinot perustuvat pitkälti erilaisiin terapia-
muotoihin, mikä on tyypillistä yhdysvaltalaiselle sosiaalityölle. (Kirk et
al.1989, 298–304; Wandrei et al. 1996, 28–34.) PIE on saanut paljon kri-
tiikkiä, esimerkiksi sen koodaussysteemiä on sanottu erittäin monimutkai-
seksi. Lisäksi systeemin sanotaan osoittavan kuinka vaikea on kehittää vaih-
toehto lääketieteen luokituksille ja DSM:lle. Sosiaalityöntekijöitä onkin
kehotettu tekemään sosiaalityön luokitus, joka perustuisi erityisesti sosiaali-
työn omaan missioon. (Stuart et al.1989, 302–304)

Kanada

Kanadalaisessa sosiaalityön liitossa (CASW, The Canadian Association of
Social Workers) on pohdittu sosiaalityön kuvaamisen eri tapoja. Liitossa
on laadittu lista sosiaalityön työmenetelmistä, joita käytetään työskennel-
täessä yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen kanssa. Listan johdan-
nossa sanotaan, ettei se ole aivan täydellinen, ja lisäksi on huomattava, että
monet muutkin kuin vain sosiaalityöntekijä voivat tehdä samoja tehtäviä ja
käyttää samoja menetelmiä. Listassa käytetyt käsitteet ja menetelmät ovat
sisällöltään niin laajoja, että niitä voisi kutsua lähinnä otsikonomaisiksi
yläluokiksi, joista monet vaativat tarkentavia alaluokkia ja määrittelyjä
avautuakseen muillekin kuin sosiaalityön ammattilaisille.

Osa CASW:n sosiaalityön menetelmien luokituksesta:

- Ryhmäterapia
- Psykoterapia
- Psykososiaalinen terapia
- Perhe- ja avioliittoterapia
- “Case management”
- “Social casework”
- “Social group work”
- Kliininen sosiaalityö
- Verkostotyö
- Sijaisperheiden välitys
- Rakenteellinen sosiaalityö
- Yhteisöllisten voimavarojen koordinointi
- Sosiaalinen suunnittelu
- Sosiaalipoliittiset analyysit ja kehittäminen(Lähde: CASW
2000.)

Australia

Australiassa on tehty terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden toimintoluokitus osana koko Australian terveydenhuoltojärjestelmän luokitustyötä, joka liittyy toiminnan taloudellisuuden, vaikuttavuuden (evidence-based) ja laadun mittaamiseen ja osoittamiseen. Tässä Australialaisessa luokituksessa sosiaalityöntekijän työ on jaettu viiteen väliintulotyyppiin (interventions). Nämä interventiot on luokiteltu seuraavasti:

1. Sosiaalityön arviointi
 - psykososiaalinen arviointi
2. Sosiaalityön neuvonta
 - neuvonta
 - väliintulo kriisitilanteessa
 - väliintulo kuolemantapauksessa
3. Sosiaalityön koulutus
 - valmistelu ja tiedonjakaminen liittyen terveyteen, terveyspalveluihin, yksilön kehitykseen ja huolenpitostrategioihin
4. Sosiaalityö huolenpidon jatkuvuuden turvaajana
 - ”case management” tai suoriutumisen suunnittelu
 - palvelujen koordinointi
 - yhteydenpitäminen eri palvelujen välillä
 - rahallisten tai materialististen resurssien järjestäminen
5. Muut sosiaalityön interventiot
 - puolestapuhuja tai asianajaja
 - ”debriefing”
 - yhteisön kehittäminen
 - terveyden edistäminen
 - terveyspolitiikan kehittäminen
 - palvelujen kehittäminen.

(Lähde: [Http://xray.anu.edu.au/casemix/class/aahcs_b2.htm](http://xray.anu.edu.au/casemix/class/aahcs_b2.htm))

5 Pohdinta

Suomessa sosiaalityön valtakunnallinen luokitustyö on ottamassa ensiaskeleitaan Stakesin Sosiaalityön luokitus -projektissa. Moniulotteisen ja vaikeasti hahmottuvan sosiaalityön jäsentäminen ja käsitteellistäminen systemaattisen luokituksen muotoon on haastava tehtävä. Sosiaalityöntekijät ovat nyt kriittisen paikan edessä pilkkoessaan sosiaalityön mystisenä pidetyn kokonaisuuden osasiksi, josta rakentuisi jäsentynyt sosiaalityön sisältöä kuvaava luokitus. Onko edes mahdollista luokitella sosiaalityö niin, että luokitukselta välittyy sosiaalityön ihmiskäsitys ja ideologia? Pystytäänkö luokitus laatimaan niin, että se kertoo sosiaalityön sisällöstä totuudenmukaisesti, kadottamatta siitä jotain olennaista? Näihin kysymyksiin löytynee vastauksia vasta sosiaalityön luokituksen rakentamis- ja testaamisprosessin sekä luokituksen käytön ja kehittämisen myötä.

Sosiaalityön luokitusta on kaivattu moneen eri käyttötarkoitukseen. Sen odotetaan toimivan eräänlaisena työkalupakkina niin sosiaalityön näkyväksi tekemisessä, jäsentämisessä, tilastoinnissa, tiedontuotannossa, arvioinnissa kuin tiedonvälityksessäkin. Sosiaalityön dokumentoinnissa hyödynnetään enenevässä määrin tietoteknologiaa. Sosiaalityön luokituksen laatimisen yhtenä keskeisenä ajatuksena on, että tietoteknologiaa voitaisiin hyödyntää sosiaalityötä kuvaavan tiedon keräämisessä, analysoimisessa, jaloittamisessa ja tiedonvälityksessä nykyistä monipuolisemmin. Luokitusten teon haasteena on kuinka luokitusten käyttö hyödyttäisi sekä asiakkaita, sosiaalityöntekijöitä, sosiaalityön hallintoa että poliittista päätöksentekoa. Oleellista olisi löytää sellainen tapa luokitella, jossa erilaiset luokittelun tarpeet ja näkökulmat kytkeytyisivät toisiinsa. On siis tärkeää pohtia, mitä tietoa sosiaalityössä on olennaista kerätä, tuottaa, miksi, mistä näkökulmasta ja missä muodossa.

Stakesin Sosiaalityön luokitus -projektissa on päätetty lähteä rakentamaan sosiaalityön yleisluokitusta osa-alueittain. Luokituksen rakentamisen etenemissuunta on erityisestä yleiseen. Tutkija Päivi Ahon (1999) mukaan erityisesti sosiaalityön kentän toimijat ovat kannattaneet aluksi yleisen sosiaalityön luokituksen tekemistä, jossa etsitään kaikelle sosiaalityölle ominaisia yleisiä peruselementtejä. Koska ”yleistä” sosiaalityötä ei sellaisenaan ole olemassa, on yleistä luokitusta tehtäessä päätetty työstää erityisalueiden sisältöä. Erityisalueiden näkökulmasta tehdyistä luokituksista tehdään synteesi sosiaalityön yleisluokitukseksi. Yhteisten elementtien oletetaan löytyvän erityisalueiden luokituselementtejä vertaamalla.

Molemmille luokitusten rakentamisen aloittamisen näkökulmille, yleisestä erityiseen tai erityisestä yleiseen, on olemassa kannattajansa, vastustajansa ja perustelunsa. Sosiaalityötä on pidetty vaikeasti määriteltävänä ja haltuun otettavana asiana, minkä vuoksi siitä on ollut myös vaikea tuottaa tietoa. Näin ollen sosiaalityön luokituksen rakentamisessa on perusteltua lähteä liikkeelle mahdollisimman käytännönläheisistä ja konkreettisista asioista ja edetä vaihe vaiheelta kohti sosiaalityön yleistä luokitusta. Näin voisi yrittää välttää liian laajojen ja abstraktien luokkien ja käsitteiden käyttöä, joiden hyödynnettävyys olisi vaikeaa käytännön sosiaalityössä.

Mikäli sosiaalityöntekijät eivät näe luokitukselta olevan konkreettista hyötyä käytännön työhönsä, luokituksen laatiminen voi jäädä kesken tai luokituksen valmistuttua se jää hyödyntämättä. Etenemisessä osa-alueittain kohti yleisluokitusta on myös omat riskinsä. Oletettavasti suurin riski on siinä, että nämä osa-alueuokitukset muotoutuvat niin eriytyneiksi ja pikkutarkoiksi erityisalujen luokituksiksi, että yhteistä linjaa, yhteisiä yläluokkia ja –käsitteitä on vaikea löytää. On mielenkiintoista seurata, pystytäänkö luokituksen avulla näkemään, onko olemassa sosiaalityötä, joka toistuu samanlaisena tilanteesta toiseen riippumatta mukana olevista toimijoista ja toimintaympäristöstä.

Mitä asioita sosiaalityöstä olisi sitten olennaista luokitella? Luokituksen lähtökohdaksi on asiakastyön ongelmanratkaisuprosessi. Tästä prosessista keskeisimpiä luokiteltavia osioita lienevät sosiaalityön kohde ja sosiaalityöntekijän toiminnot ja toimenpiteet. Eli ne vaikeudet ihmisen ja hänen ympäristönsä välisessä suhteessa, joihin sosiaalityön keinoin haetaan muutosta ja sosiaalityön toimenpiteet ja toiminnot, joilla muutokseen pyritään. Näkökulmana on siis sekä asiakkaan tilanteen kuvaaminen että sosiaalityöntekijän tekojen ja toimintojen kuvailu. Sosiaalityön kohteen ja toimintojen määrittelyä ja jäsentämistä on erityisesti kaivattu sosiaalityön näkyväksi tekemisessä, sisällön kuvaamisessa ja etsittäessä sosiaalityön keskeisiä elementtejä, joita tarvitaan tarkoituksenmukaisessa tiedonsiirrossa sekä organisaatioiden sisällä että organisaatioiden välillä.

Luokitustyössä on erityistä huomiota kiinnitettävä sosiaalityön kohteen tai ongelmallisten elämäntilanteiden luokitteluun, ettei luokitukselta muodostuisi luettelo inhimillisen elämän erilaisista ongelmavariaatioista, joissa asiakkaita kuvataan leimaavien käsitteillä. Toisena luokituksen haasteena on kuvata sosiaalityöntekijän toiminnot, niin ettei sosiaalityö esittäytyä luokituksessa pelkkinä suoritteina, joista ei välity sosiaalityön omaleimaisuus, moniulotteisuus ja jatkuva kehittyminen. Luokituksen onkin pelätty ”sementtoivan” sosiaalityön sisältö. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalityöksi luokitellaan sellaisia asioita, jotka eivät periaatteessa kuulu sosiaalityöhön, mutta joita sosiaalityöntekijä syystä tai toisesta joutuu tekemään. Esimerkiksi pie-

nessä kunnassa, jossa on vähän henkilökuntaa, sosiaalityöntekijän tehtäviin on saatettu liittää muiden ammattikuntien tehtäviä. Lisäksi sosiaalityöntekijän työssä on useita käytäntöjä ja työtehtäviä, joita kuvataan ulkoapäin ohjautuviksi rutiineiksi, byrokrania- ja paperityöksi, joita tarkkaan ottaen ei voi kutsua sosiaalityöksi. Sosiaalityön tavoitteiden ja vaikutusten luokitusta on tässä raportissa vain hiukan problematisoitu ja mitä ilmeisintä on, ettei sosiaalityön tavoitteiden ja vaikutusten luokitteluun tartuta ainakaan luokitushankkeen alkuaikoina.

Sekä kotimaassa että ulkomailla on tehty pääasiassa paikallisia ja organisaatiokohtaisia sosiaalityön luokitushahmotelmia eri käyttötarkoituksiin. Tämän projektin aikana löytyi vain kaksi sosiaalityön luokitusta, joista on tehty julkaisu, muut ovat enemmän tai vähemmän epävirallisia. Näistä kahdesta julkaisusta toinen on kotimainen Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityön luokitus ja toinen Yhdysvaltalainen Person in Environment (PIE) -koodausjärjestelmä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sosiaalityön luokitus on lähinnä sosiaalityöntekijöiden toimintoluokitus ja PIE on koodausjärjestelmä aikuisasiakkaiden sosiaalisen toiminnan ongelmille.

Sekä kotimaisille että ulkomaisille luokituksille ja luokitushahmotelmille on tyypillistä joko laajojen abstraktien käsitteiden käyttö tai toisena ääri-laitana liian yksityiskohtainen ja seikkaperäinen kielenkäyttö. Käytettyjä sanoja, kuten sosiaalinen, psykososiaalinen, arviointi, selvittäminen, tutkimus, kriisiytyö ja neuvonta pidetään usein sanoina, joiden oletetaan merkitsevän samaa kaikille, vaikka tällaista yhteisymmärrystä tuskin löytyy sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Luokituksen luotettavuutta ja tietojen vertailtavuutta lisää, jos luokissa käytetyt käsitteet ovat täsmällisesti ja yksiselitteisesti määritellyt. Yksi vaativimmista tehtävistä luokitusta laadittaessa on se, ettei sorruttaisi sanahelinään tai liian professionaaliseen kielenkäyttöön, olennaista on siis löytää ilmaisun optimaalinen taso. Lisäksi luokitusten käyttäjien olisi hyvä olla yksimielisiä luokituksen sisällöstä ja käyttötarkoituksesta.

On syytä muistaa, että luokitus on vain yksi tiedon hankkimisen, jäsentämisen, tilastoinnin ja analysoinnin apuväline – ei itsenäinen tiedon tuottaja. Luokitusten avulla kerätty tieto on pelkkää dataa eli havaintoaineistoa, josta on vielä matkaa tiedoksi ja ymmärrykseksi todellisuudesta ja sen rakenteesta. Toisin sanoen luokitusten hyödyntäminen vaatii aina aineiston analyysin ja tulkinnan. Ilman huolellista luokituksen käyttöä ja luokituksen avulla kerätyn tiedon tulkintaa, luokitusten käyttö tiedonkeruun apuvälineenä voi johtaa sosiaalityössä esiin tulevien inhimilliseen elämään liittyvien asioiden ja toimintojen liialliseen yksinkertaistamiseen. Lisäksi se voi kaventaa sosiaalityön kuvaamisen pelkiksi suoritteiksi kadottaen sosiaalityön omaleimaisuuden ja eron muihin ammattiryhmiin.

Luokitukset tiedon keräämisen välineinä eivät yksin riitä, kun halutaan kertoa esimerkiksi sosiaalityön eri vivahteista tai asiakaskohtaisen työn toteuttamisen laadukkuudesta tai siitä mistä eri sosiaalisissa ilmiöissä on kyse. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen inhimillinen vuorovaikutussuhde on aina enemmän kuin onnistuneimmastakaan luokituksesta voi lukea.

Vaikka moniulotteisen ja vaikeasti hahmottuvan sosiaalityön jäsentäminen ja käsitteellistäminen systemaattisen luokituksen muotoon on haastava tehtävä, on tähän haasteeseen päätetty tarttua Sosiaalityön luokitus –projektissa. Kaksi seuraavaa vuotta (2001 – 2002) keskitytään sosiaalityön kohdeongelmien ja sosiaalityöntekijän toimintojen ja toimenpiteiden luokitteluun terveydenhuollossa ja lastensuojelutyössä toimivien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Näistä kahdesta eri näkökulmasta tehdystä luokituksesta pyritään muodostamaan synteesi. Tämän synteessin pohjalta luokituksen kehittämistä jatketaan pyytämällä luokitustyöhön mukaan muissa työyhteisöissä ja organisaatioissa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Sosiaalityön luokitus -projektin tavoitteena on laatia sosiaalityön yleisluokitus vuoden 2005 loppuun mennessä.

Lähteet

- Aho, Päivi 1999: Sosiaalityön luokitus – esiselvitys. Stakes, Aiheita –sarja 14/1999. Helsinki.
- Ahvenainen, Taisto 2000: Hyvän kohtelun erityislaki. Sosiaaliturva –lehti 13/2000. ss.22 – 24.
- Aluesosiaalityö Helsingissä – jäsenyys ja palvelukuvaus. Helsingin sosiaaliviraston julkaisusarja A 1/2000.
- CASW 2000: CASW:n (The Canadian Association of Social Workers) työpaperi: CASW National Scope of Practice statement. Approved by CASW Board, March 2000. Bratislava. IFSW:n työkokous.
- Heinonen, Jari 1984: Sosiaalityö sosiaalivaltion mikrostruktuurin menetelmänä. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia 70/1984.
- Holma, Tupu 2001: Terveydenhuollon sosiaalityön luokitu – väline työn kehittämiseen. Teoksessa: Kallinen-Kräkin, Salme (toim.) 2001: Sosiaalityö näkyväksi. Sosiaalityön luokitusseminaarin julkaisu. Stakes, Aiheita-sarja 3/2001. Helsinki.
- Hänninen, Sakari ja Karjalainen, Jouko 1994: Sosiaalisten ongelmien muuttuminen. Teoksessa: Kananoja Aulikki ja Elovainio Marko toim. Sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuus. Raportteja 150. Stakes. Helsinki.
- ICPC, Kansainvälinen perusterveydenhuollon luokitus 1987. Suomennos, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes 1993. Jyväskylä. Gummerus.
- Kallinen-Kräkin, Salme 1997: Sosiaalityön laatu Kuopion sosiaalitoimistossa. Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus –julkaisu 4/1997.
- Kananoja, Aulikki 1980: Sosiaalityön toimipaikkakoulutusaineisto. Sosiaaliturvan Keskusliitto. Huoltaja-säätiö. Mänttä.

- Kananoja, Aulikki 1986: Miksi tietoa kerätään. *Sosiaaliturva –lehti* 12/1986. ss. 604-607.
- Kananoja, Aulikki ja Turunen Merja-Maaria 1996: Tähän suuntaan lastensuojelu! *Stakes. Aiheita –sarja* 4/1996. Helsinki.
- Kananoja, Aulikki 1997: Murros on mahdollisuus. *Sosiaalityön selvityshenkilön raportti*. Stakes, *Raportteja* 1997:8.
- Karvinen, Synnöve 1987: Sosiaalityön ajolähtö. *Sosiaalityön ohjausprojekti. Sosiaalihuollituksen julkaisuja* 21/1987. Helsinki.
- Karvinen, Synnöve 1993: Metodisuus sosiaalityön ammatillisuuden perustana. Teoksessa Granfelt, Riitta; Jokiranta, Harri; Karvinen, Synnöve; Matthes, Aila-Leena; Pohjola, Anneli (toim.) 1993: *Monisärmäinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan Keskusliitto*. Helsinki.
- Kauppila, Tarja 2001: Sosiaalityön luokittelua SLPT –projektissa. Teoksessa: Kallinen-Kräkin, Salme (toim.) 2001: *Sosiaalityö näkyväksi. Sosiaalityön luokitusseminaarin julkaisu*. Stakes, *Aiheita-sarja* 3/2001. Helsinki.
- Kempainen, Tarja; Koskinen, Simo; Pohjola, Anneli & Urponen, Kyösti 1998: Sosiaalityö epävarmuuden oloissa. *Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä* 28. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Kilponen Marja-Riitta 2000: Helsingin sosiaaliviraston luokitusahmotelma. Esitys Sosiaalityön luokitus –projektin verkostopalaverin kokouksessa 30.5.2000 Stakesissa.
- Kirk, Stuart A.; Siporin, Max; Kutchins, Herb 1989: The Prognosis for Social Work Diagnosis. *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work*. Volume 70. Number 5. May 1989. s. 295 – 304.
- Kivipelto, Minna 1999: Työntekijäkeskeinen ja kontekstuaalinen sosiaalityön asiantuntijuus. *Sosiaalityön lisensiaattitutkimus*. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos, sosiaalityö.
- Koli Tiina 2000: Kaarinan sosiaalitoimiston luokitus. Esitys Sosiaalityön luokitus –projektin verkostopalaverin kokouksessa 30.5.2000 Stakesissa.

- Kuntoutuspalveluluokitus. Opas luokituksen käyttöön. Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus & Suomen Kuntaliitto. Ohjeita ja luokituksia 1: 1997.
- Laaksonen, Pirjo 2000: Etelä-Suomen Lääninhallituksen koulukuraattoreiden ja koulupsykologien luokitus. Esitelmä Sosiaalityön luokitus –projektin johtoryhmän kokouksessa 27.11.2000.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Laki nro 812. Annettu Helsingissä 22. päivänä syyskuuta 2000.
- Marjamäki, Pirjo; Mäntysaari, Mikko ja Ristimäki, Tero 1998: Sosiaalityöntekijät Suomessa 1998 – tehtävät, koulutus, määrä ja riittävyys. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 1998:9. Helsinki.
- Matthies, Aila-Leena 2001: Ekososiaalinen sosiaalityö. Puhe Sosiaalityön tutkimuksen päivillä 23.2.2001. Rovaniemi.
- Mattaini, Mark A.; Kirk, Stuart A. 1991: Assessing Assessment in Social Work. *Social Work. Journal of the National Association of Social Workers*. Volume 36, Number 3, ss. 260 – 266.
- Mattila, Mikko 2000: Suun terveydenhuollon toimenpideluokitus. Artikkelissa *Hammaslääkäriliiton valtuusto: Hammashoitouudistuksessa tarvitaan sekä terveyskeskuksia että yksityisvastaanottoja*. Suomen Hammaslääkärilehti 10 – 11/2000, ss. 614 – 617.
- Mäntysaari, Mikko 1998: Sosiaalityön vaikuttavuustutkimus. Artikkelit *FinSoc News* –lehdessä 1/1998.s. 1-2.
- Niemelä, Pauli (toim.) 1991. Turvattomuus, sen syyt ja hallintakeinot eri ikävaiheissa. Osa I: Tutkimuksen käytännölliset ja teoreettiset lähtökohdat, ikävaihekuvaukset, empiiriset tutkimustulokset, muuttujien muodostaminen ja haastattelulomake. Kuopion yliopiston julkaisuja. Yhteiskuntatieteet. Alkuperäistutkimukset 3/1991. Kuopio.
- Niemi, Anne; Härtsiä, Leila; Saarinen, Leila; Satama, Anita 2000: Vanhustenhuollon sosiaalityö luokitus. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen Mentor –koulutuksen opinnäytetyö 29.5.2000. Julkaisematon moniste.

- Nurius, Paula; Cnaan, Ram R. 1991: Classifying Software to Better Support Social Work Practice. *Social Work. Journal of the National Association of Social Workers*. Volume 3, Number 6, ss. 536 – 541.
- Paasio, Petteri 1999. Tieto tuo sosiaalityöhön uuden käänteen. *Sosiaalityöntekijä –lehti* 7/1999 ss. 19 – 21.
- Pincus, Allen & Minahan, Anne 1977: *Social work Practice: Model and Method*. Ithaca.
- Pohjola, Anneli 2000: Sosiaalialalla rinnakkaisia väyliä koulutuksesta työelämään. *Sosiaaliturva –lehti* 13/2000. ss. 12 – 13.
- Richmond, Mary. 1917: *Social Diagnosis*. New York.
- Ronby, Alf 1986: *Sosiaalityön perusteet*. Keuruu.
- Sipilä, Jorma 1989: *Sosiaalityön jäljillä*. Helsinki.
- Sonninen, Ansa 2000: *Hoitotyön luokitukset Suomessa*. Julkaisematon käsikirjoitus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki.
- STM 1998, Sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian hyödyntäminen Osa 1, Saumaton hoito- ja palveluketju. Asiakaskortti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1998:8. Helsinki.
- STM 1999, Sosiaali- ja terveysministeriö 1999: Sosiaalityön selvityshankkeen seurantarvymän muistio. Työryhmämuistioita 1999:27.
- STM 2001, Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveystieteiden osasto 2001: Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen. Projektisuunnitelmaluonnos 19.2.2001. Julkaisematon.
- Specht, Harry; Vickery, Anne 1977: *Integrating Social Work Methods*. National Institute, Social Services Library no.31. London.
- Sten Kaarina 2000: Vaasan sosiaalitoimiston luokitushahmotelma. Esitys Sosiaalityön luokitus –projektin verkostopalaverin kokouksessa 30.5.2000 Stakesissa.

- Steyaert, Jan 1992: Databases and information systems in human services: where do we go from here? *New Technology in the Human Services*, 6(1), ss. 21 – 29.
- Teerimäki Kari 2000: Rovaniemen maalaiskunnan ja Nurmeksien sosiaalityötoimiston luokitushahmotelma. Esitys Sosiaalityön luokitus –projektin verkostopalaverin kokouksessa 30.5.2000 Stakesissa.
- Terveydenhuollon sosiaalityön luokitus 1998. Opas luokitusten käyttöön ja näkökulmia palvelujen kehittämiseen. Suomen Kuntaliito ja Terveydenhuollon sosiaalityöntekijät ry. Helsinki
- Wandrei, Karin; Karls, James M. 1996: PIE (Person – In – Environment) a system for describing and classifying the common problems of the clients of social workers. *New Technology in the Human Services*. Volume 9. Number 3. s. 28 – 34.
- White, K. L. 1985: Restructuring the international classification of diseases: need for a new paradigm. *J.Fam.Praact.*, 1985, ss. 21, 17-20.
- Yperen van Tom 1996: On coding and classification in social welfare. *New Technology in the Human Service*, 9 (3), ss. 3 – 10.

